Koroška kronika

Izdaja:
Britanska obveščevalna služba

Cena:
za naročnike mesečno 90 grošev
posamezna številka 25 grošev

Leto II. | Celovec, petek 2. avgusta 1946 | Številka 32

Anton Linhart — prvi slovenski dramatik

Ob obletnici njegove smrti

Majhen je po številu slovenski narod, toda kljub temu se lahko in povsem upravičeno primerja z najbolj kulturnimi narodi sveta. Iz njegove srede so zrasli možje, ki so ga dvignili do tako visoke kulturne stopnje, in eden izmed mnogih, ki po svoji pomembnosti prav nič ne zaostaja za velikim Trubarjem, genijalnim Prešernom ali globokim sodobnikom, Župančičem, je izreden mož, ki je podaril Slovencem prvo slovensko igro.

To je bil Anton Tomaž Linhart, gorenjski rojak, doma iz tistega kota, ki nam je dal pozneje velikana učenosti Čopa in slovenskega Goetheja, Prešerna.

V tistem času, to je v drugi polovici 18. stoletja, je živel prav tako velik mož, sam učenjak, negovatelj slovenskega jezika in nesebičen podpornik naših kulturnih delavcev, baron Žiga Zois.

Zois je bil tisti, ki je mlademu in še neizkušnemu Linhartu pokazal pravilno pot, pot v domači slovstveni svet. Zois je prvi uvidel potrebo, da je treba dati slovenščini trdno podlago, slovnico in popoln slovar slovenskega jezika. Težkega dela se je lotil sprva Blaž Kumerdej, tudi gorenjski rojak, njegovo delo pa je v Zoisovi družbi in z njegovimi dragocenimi nasveti nadaljeval Anton Linhart.

Kakor Trubar, ki ga je dvignila na površje reformacija ,tako je tudi Linhart živel v dobi velike francoske revolucije, ki je pokazala človeštvu ideale svobode, bratstva in enakosti. In duh francoske revolucije je odločilno vplival tudi na njegovo miselnost in na njegov svetovni nazor. Že zgodaj se je navzel novih idej, zato je zapustil stiški samostan, ki je utesnjeval polet njegovega duha in se napotil na Dunaj, kjer se mu je odprl nov svet, v katerem je v tistem času vrelo novih idej, iz katerih se je pozneje razvila francoska revolucija.

V nasprotstvu s Trubarjem, je bil njegov pogled usmerjen na zapad, čeprav se je slovstveno šolal pri nemških klasikih. Obvladal je poleg francoščine še angleščino in z navdušenjem prebiral Shakespeareja, tega še do danes neprekosljivega in edinstvenega angleškega dramatika. Sad tega studija je bila prva njegova igra, žaloigra o „Miss Jenny Lowe", kjer je pokazal prve svoje nazore o novi prekipevajoči dobi.

Po Zoisovem nasvetu pa je izdal še istega leta knjigo pod naslovom „Cvetje s Kranjskega za leto 1781". V tej pesniški zbirki se je pokazal Linhart kot nežnega pesnika, z vročim srcem za vse lepo in resnično.

Zoisov vpliv še ni prenehal, znova ga je skušal še bolj prikleniti na zdravo domačo zemljo in na še neraziskano zgodovino. Zasnoval je obsežno delo „Poskus zgodovine Kranjske" v dveh zvezkih. Še več, hotel je napisati zgodovino vseh avstrijskih Jugoslovanov, na žalost pa je dokončal le zgodovino Slovencev, in to do francoske zasedbe. V tem svojem pomembnem delu je pokazal novo pot, kako se piše zgodovina kakega naroda. Obsojal je pretirani nacionalizem in preveliko povdarjanje zaslug posameznih narodov, katerih zgodovinski razvoj se more gledati le v povezanosti in usodi sosednjih narodov.

S tem je položil našim zgodovinopiscem tako trdne temelje, ki veljajo v glavnem še danes. Prelomil je s takratnim naziranjem o pisanju zgodovine in spada tako v vrsto najmodernejših takratnih zgodovinarjev.

Njegovi poglavitni deli pa sta igri „Županova Micka" in „Veseli dan, ali Matiček se ženi", kateri sta prišli tudi že na slovenske koroške odre in nista samo zabavali, marveč tudi navduševali naše, kulture lačne ljudi. Sprva so povdarjali, da je igra le kopija francoske veseloigre Beaumarchais-a, pozneje pa so ugotovili, da je delo izvirno, s samoniklo predelavo.

V „Županovi Micki", ki je bila sicer prirejena po igri priljubljenega dunajskega dramatika, je postavil Linhart v igro tako izrazite slovenske tipe, z živo slovensko besedo in živahnimi dvogovori, da véje iz igre res pravi slovenski duh in domače razpoloženje. To bodo lahko potrdili vsi tisti, ki so imeli priliko in si ogledali igro.

Kakor vsi naši veliki duhovi, tako se je moral tudi Linhart boriti z nazadnjaki, ki so takrat dajali ton vsemu našemu kulturnemu življenju. Zato je mogoče, da ga je obilno delo in borba tako zgodaj ugrabila. Umrl je star komaj 38 let. Vendar je Linhart postal s svojimi deli osebnost, ki bo za vedno z zlatimi črkami zapisana v naši kulturni zgodovini, saj je s svojima dramatskima deloma dal naši gledališki umetnosti trdne temelje, na katerih je zgradil pozneje naš veliki Ivan Cankar in grade še danes upapolni talenti. V njegovih delih izstopa globoka narodna zavest in tista pristna ljudskost, ki je edina v stanju vzpostaviti stik med umetnikom — ustvarjalcem in ljudstvom — uživalcem kulturnih dobrin. Vedno se je držal Zoisovega načela, da je treba pisati v ljudskem tonu in **za** ljudstvo.

Njegove veličine se je prvi zavedal naš Prešern, ki mu je posvetil pesem v spomin in v hvaležnost.

Nepisana zgodovina

Že več stoletij zasledujemo v življenju narodov in držav zgodovinarje, ki so s skrbno roko zapisovali dogodke svojega časa, da bi jih tako rešili pozabi. V današnjih časih zgodovina ni več kaj posebnega in skrivnostnega, ker so zgodovinske knjige dostopne vsakomur in se tudi v šoli vsakdo vsaj nekaj zgodovine nauči.

V življenju človeštva pa je tudi marsikaj, česar zgodovinarji niso zapisali, ker ti dogodki niso imeli političnega pomena, ali pa se zgodovinarjem zaradi njihove splošnosti in razširjenosti ni zdelo vredno zapisati.

Tako je prišlo v pozabo marsikaj zanimivega in za razvoj življenja različnih narodov bistvenega. — Sem spadajo predvsem razne navade in običaji ki delno med narodi še živijo, delno pa so prešli v pozabo, ali pa jih zasledimo le še v medlih obrisih v kaki knjigi ali reviji.

Tud koroški Slovenci imamo veliko svojskih navad in običajev, ki prehajajo polagoma v pozabo.

Prav bi bilo, da bi se teh lepih navad, ki so nam jih zapustili naši predniki znova oklenili, da tako ne bi zgobili stika s tem iz česar je prišla naša kultura in iz česar smo tudi mi zrastli.

Upamo tudi, da se bo našel kdo, ki bo to „nepisano" zgodovino našega naroda prenesel na papir in nam pokazal kaj pomenijo in s čim so v zvezi navade, ki jih še od časa do časa zasledimo med našimi ljudmi.

Slovenski običaj na Koroškem — „štehvanje"

Obsekano drevo

Pred meseci smo v „Kroniki" že sprožili vprašanje o važnosti in pomenu izobraženstva za del kakega naroda, ki je pod silo razmer z državnimi mejami ločen od celotnega maternega naroda. To je veljalo za koroške Slovence po razpadu bivše monarhije in velja še danes.

Del nekega naroda — recimo manjšinskega naroda v kaki državi — more ohraniti in množiti svoje kulturno bogastvo samo takrat, če mu je zagotovljena neovirana lastna izobrazba vseh plasti ljudske skupnosti.

Ljudska skupnost naroda nikakor ne obstoja in ne more obstojati iz kakega posameznega stanu ali pridobitvenega sloja. Nemogoč je obstanek naroda, zlasti pa kakega dela v drugi državi, če bi se pod silo razmer skrčil na en sam stan, recimo na kmečki. Čeprav je kmečki stan neizčrpen vir življenske in nravne moči vsakega naroda in vsakega njegovega dela, je ta stan vendar, prepuščen sam sebi, polagoma nujno zapisan smrti. Podoben je drevesnemu deblu, ki so mu oklestili vse veje in olupili lubje. Tako deblo še leta in leta stoji in kljubuje zimi in viharjem, a vsakemu je pri pogledu nanj jasno, da je zapisano neizprosnemu poginu. Življenski sokovi, ki so se pretakali poprej iz korenin v vejevje in s pomočjo listja pili zrak in sončno svetlobo — ti sokovi so mrtvi. Zato bo prej ali slej tudi deblo razpadlo in segnilo.

Narodovo življenje je pa podobno drevesu v bujni rasti. Imeti mora korenine in deblo, veje in liste, spomladi mlado brstje in cvetje, jeseni sadje. Če eno ali drugo pri drevesu polagoma uničuješ in uničiš, si drevo smrtonosno prizadel. Posekaj korenine, drevo se bo posušilo; osmukaj vse listje spomladi — drevo bo nujno zamrlo...

Podobno je z narodom ali njegovim delom: uničuj in polagoma uniči en njegov bistven stan, smrtonosno si ga prizadel. Odtrgaj od njega njegovo industrijsko delavstvo — posekal si del njegovih korenin; potujči njegovo obrtništvo — oklestil si mu najrodovitnejše veje; izneveri in v janičarske odpadnike spremeni njegove izobražence — osmukal si mu listje, popje in cvetje.

Kmet, industrijski delavec, obrtnik in trgovec, svetni in duhovski izobraženec so glavne delovne plasti vsakega naroda in vsakega narodovega dela. Iz tega sledi, da je treba vsem tem skrbeti tudi za naraščaj. Po tem takem torej niso dovolj samo ljudske šole, temveč je treba dati primerne izobrazbe tudi obrtnikom in drugim stanovom, vključno izobraženstvu.

Slovensko ljudstvo na Koroškem je po stoletnem trdem boju za svoj obstanek močno podobno okleščenemu drevesu. Slovenec je ostal pod silo potujčevanja le še kmet na svoji ljubljeni, s krvavimi žulji ohranjeni in obvarovani zemlji. Industrijsko delavstvo, ki je zgubilo stik z rodno hišo, je z malimi izjemami utonilo v nemškem morju. Podobna usoda je zadela trgovca in obrtnika. Izobraženstvo pa ni v redkih primerih samo odpadlo od naroda in ga zatajilo, temveč se je marsikateri slovenski sin hudobno in zagrizeno obrnil zoper svoje krvne brate. Daljna in bližnja preteklost nudi dovolj zgledov. V tem je največja tragedija slovenske zgodovine na koroških tleh. Res imamo tudi med delavci, obrtniki in trgovci častne izjeme; res je tudi, da je nekaj izobražencev ohranilo ne le svojo narodnost in jezik, ampak to oboje junaško branilo in še brani. Take svetle like imamo med svetno, zlasti pa še med duhovniško inteligenco. Vsi ti zaslužijo posebno priznanje. V težkih in najtežjih razmerah ostati narodu zvest in iti zato v pregnanstvo, v koncentracijska taborišča ali celo smrt — je junaštvo.

A vsi ti svetli vzgledi so pravzaprav izjeme, ki pravilo potrjujejo. Danes je na slovenskem Koroškem zdravo sorazmerje med stanovi slovenskega naroda porušeno. — Kmečkega ljudstva je nemara 90% ali še več, vseh ostalih stanov pa le nekaj odstotkov; o slovenskem izobraženstvu pa v primeri s kmetom skoro ne moremo govoriti. Kje so učitelji, kje odvetniki, zdravniki, inžinerji, uradniki itd.? Ni jih!

Kje je glavna krivda? Usodno vprašanje, ki mu je treba dati odgovora, zlasti kadar govorimo o kulturnem življenju naroda.

Usodno krivdo nosi brez dvoma šolstvo, ki je bilo tako dolgo ponemčevalnica slovenske mladine. Zato lahko upravičeno trdimo, da je v dosedanjem šolstvu kal nesreče, ki je slovensko ljudstvo na Koroškem zadela, in da mora biti v bodočem šolstvu kal lepše bodočnosti našega naroda v tej deželi.

Pri tem mislimo na šolstvo v vsem obsegu, kakor pride za Slovence v poštev. Pri šolstvu mora imeti ljudstvo odločilen vpliv. Le na tak način bi bilo s težavo in počasi mogoče vzpostaviti pravo ravnotežje med stanovi in sloji slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Le tako bi naše narodno drevo zopet začelo zeleneti, cveteti in roditi.

—kš.

Mirovna konferenca v Parizu se je pričela

Iz vseh delov sveta so prispeli delegati k mirovni konferenci 21. narodov. Namesto obolelega britanskega zunanjega ministra Ernesta Bevina je prišel v Pariz ministrski predsednik Attlee.

Pozdravni nagovor je imel francoski ministrski predsednik George Bidault. Nato se je vršila volitev začasnega predsednika. Delegati so izvolili tudi odbor, ki bo sestavil dnevni red, kakor tudi izpraševalni odbor, ki bo proučeval predloge raznih delegatov.

Konferenca 21. narodov pa ne bo še končna mirovna konferenca. Ne bo obravnavala ne Nemčije, ne Avstrije in ne Japonske. Konferenca nalaga delegatom, da proučujejo osnutke pogodb z Italijo, Bolgarijo, Madžarsko, Romunijo in Finsko, ki so jih velesile pripravile.

Ob začetku konference bo 21 narodov odločilo, če bo sprejet poslovni red, ki so ga skupno predlagale Združene države, Velika Britanija, Francija in Sovjetska zveza.

Mirovna konferenca 21. narodov se bo mogoče razširila na 25 narodov, ker so Luxemburg, Mehika, Albanija in Egipt zaprosili za pripustitev k pogajanjem.

Obsežni in težavni program, ki ga imajo delegati 21. narodov pred seboj, bi lahko razdelili v tri glavne skupine:

1. Obravnavanje vseh vprašanj, o katerih so se štirje zunanji ministri že zedinili.
2. Obravnavanje problemov, ki so ostali nerešeni pri konferenci zunanjih ministrov.
3. Zahteve malih narodov napram Italiji in vazalnim državam.

K problemom, ki jih zunanji ministri niso rešili, spadajo predvsem: Prosta plovba po Donavi, italijanske reparacije Albaniji, Grčiji, Jugoslaviji in Abesiniji in končno vzpostavitev svobodnega zračnega prometa v Romunijo in druge balkanske države.

Pričakujejo, da bodo poedini narodi, ki so udeleženi pri konferenci predložili sledeče zahteve:

Jugoslavija bo zahtevala „manjšo popravo meje" na avstrijsko-jugoslovanski meji. Razen tega je maršal Tito v svojem govoru v Dubrovniku apeliral na „vest pariške mirovne konference" in izrazil nado, da bodo popravili odločitev štirih zunanjih ministrov zaradi Trsta in sicer v prid Jugoslaviji.

Tudi Italjani bodo skušali predložiti novo gradivo, da bi dosegli v svojem smislu povoljno spremenitev odločitve o Trstu.

Češkoslovaška bo zahtevala prevzem klausule v mirovno pogodbo z Madžarsko, po kateri bodo prepeljali nazaj 200.000 Madžarov, ki žive na Češkoslovaškem. Razen tega zahtevajo Čehi majhno popravo meje pri Bratislavi.

Grčija stavlja iz strategičnih vzrokov ozemeljske zahteve Bolgariji. Poljska bo zahtevala reparacije v znesku 20 milijonov dolarjev od Madžarske in Romunije, kakor tudi manjši znesek od Italije.

Madžarska zahteva pregled odločitve o odvzemu Transsilvanije in vrnitev enega dela province z mestoma Oradea in Satumare. Dalje morajo biti zajamčene pravice madžarskih manjšin v Čehoslovaški.

Pozorišče mirovne konference

V Luxemburški palači v Parizu je bilo še pred kratkim več sto delavcev na delu, da pripravijo zgodovinsko zgradbo za mirovno konferenco, na kateri bo 21 narodov podpisalo mirovno pogodbo z Italijo, Madžarsko, Romunsko, Bolgarijo in Finsko. V največji naglici so preuredili slavnostne dvorane, v konferenčne sobe, namestili udobne naslanjače in velike svetilke in v splošnem poskrbeli za najpotrebnejšo udobnost udeležencev.

Palais du Luxembourg so zgradili v 17. stoletju. Prvotno je bila palača namenjena kot bivališče kraljevski družini in dvoru, pozneje pa je služila tudi kot jetnišnica, sedež vlade in končno do leta 1940 kot sedež francoskega senata. Med zadnjo vojno so imeli nemški letalski častniki skozi štiri leta tu glavni stan za zapadno fronto.

Italijanske odposlance bo spominjal pogled na stebre in dvorišče na Palazzo Pitti v Firenzi, vendar pa je poslopje po vsej razpodelitvi in predvsem s svojimi vogalnimi paviljoni z visokimi strehami popolnoma francoskega značaja. Gotovo je bil namen francoskega stavbenika, da spoji italijanski in francoski gradbeni slog, kajti zidal je po naročilu Marie de Medici, vdove Henrika IV., ki je bila rojena v Firenci. Ime nosi palača po lastniku starega gradu, vojvodi Piney-Luxembourg, od katerega je Maria de Medici kupila zgradbo leta 1612.

Pestra vrsta najrazličnejših, zgodovinsko več ali manj pommembnih osebnosti je šlo preko stopnic Luxemburške palače. Za princi in princesami iz časa krinoline in napudrane lasulje so sledili revolucionarji: Danton, Camille Desmoulins, Hébert so bili tu kot jetniki, a tudi Josephine de Beauharnais, poznejša Napoleonova žena in francoska cesarica. Napoleon sam je imel tu svoj sedež, dokler se leta 1800 ni preselil v Tuilerije.

Danes se je stare luxemburške palače polastila moderna tehnika z zvočniki in mikrofoni. Sivo zidovje pa je okrašeno s pisanimi zastavami 21 narodov. Odposlancem, ki korakajo po stopnicah, pogrnjenih z raznobarvnimi preprogami, skozi špalir republikanske garde, se nudi edinstven pogled: povsod blesk in sijaj, veliki kristalni lestenci, slike Rubensa in drugih velikih umetnkov in kipi najznamenitejših francoskih kiparjev.

Ponovno bo vstopila Luxemburška palača v zgodovino človeštva. V njenih prostorih bo 21 narodov potegnilo zadnjo črto pod vojno, ki je bila doslej najstrahotnejša odkar stoji svet.

BYRNES JE GOVORIL

V Parizu je govoril ameriški zunanji minister Byrnes, ki je med drugim rekel:

„Danes živimo kot svobodni ljudje, ker svoboda, za katero smo se borili ne velja samo nam, temveč vsemu človeštvu. Po šestih letih vojne, si človeštvo ne želi nič drugega kot vrnitev k miru. Mi želimo, da se naši vojaki vrnejo v svojo domovino in k svojm družinam.

Demokracija ne more biti predpisana in priučena z bajoneti", je povdaril Byrnes. „Kakor prinaša teror zopet teror, tako lahko tudi dobra volja vzbudi novo dobro voljo." Ob koncu je zunanji minister povdaril, da se nameravajo razgovarjati o bodočem miru, ne pa delati načrte za preprečitev ponovne vojne

TRYGVE LIE V PARIZU

Kot prvi častni gost na mirovni konferenci, je prispel v Pariz glavni tajnik Organizacije Združenih narodov Trygve Lie, ki je najprej obiskal francoskega ministrskega predsednika iz zunanjega ministra Bidaulta.

Francosko-poljska pogodba

Poljski namestnik zunanjega ministra bo prišel v Pariz, da podpiše z francoskim ministrskim predsednikom Bidaultom pogodbo o prijateljstvu med Francijo in Poljsko. Pri pariški konferenci štirih zunanjih ministrov, so mislili, ko si je Bidault dvakrat prizadeval pridobiti Molotova za kompromisni projekt, da je prešel v moskovsko taborišče.

Francosko-poljska pogodba o prijateljstvu pa jim ne daje povoda za vznemirjanje. V svojem političnem odnosu se sklicuje Bidault na poštenost obeh narodov, da bi preprečila ponovni vzpon nemške moči. Pogodba obljublja tudi izmenjavo kulturnih odnošajev med obema narodoma. V Varšavi bi s Francijo radi podpisali zavezniško pogodbo in ne samo navadno pogodbo o prijateljstvu. Vendar si ne dela Francija nobenih iluzij glede sedanje poljske zunanje politike, kateri vlada volja Moskve. Zato ima bržkone nova pogodba za Francijo v političnem odnosu samo malenkostno vrednost.

De Gaulle in Bidault

Preteklo nedeljo na predvečer otvoritve pariške mirovne konference je govoril v Bar le Duc, malem mestecu v Neuse, general de Gaulle. Zavzel se je za tesno sodelovanje med Francijo in Veliko Britanijo, da bi s tem zopet vzpostavil ravnotežje sil na svetu, ki se pričenja deliti v dve polovici.

Kratko dobo pred de Gaullom je izjavil francoski ministrski predsednik Bidault v St. Etienne pri Lionu, da so sklicale velesile konferenco 21 narodov v Parizu, ker so mnenja, da ima Francija ključ za mednarodni sporazum v rokah.

De Gaulle je zastopal mnenje, da je pogodba med Francijo in Veliko Britanijo glede bodočnosti Porurja in razdelitev njegovega premogovnega zaklada potrebni predpogoj za resnično harmonijo britansko-francoske politike.

Pozorni opazovalci so občutili resnost, s katero se je zavzemal za britansko-francosko koalicijo ter jo predstavljal kot osnovni faktor za utrjevanje in mogoče tudi za ohranitev miru.

De Gaullovemu govoru je prisostvovalo okrog 60—70.000 ljudi. Množica je odobravala njegova izvajanja glede potrebe, da se prepreči osnovanje združene nemške države, njegov apel za tesnejše sodelovanje med Anglijo in Francijo in njegovi odobritvi nadzorovalnega načrta Združenih držav Amerike za atomsko energijo.

De Gaulle je zahteval, da bo sestavljalo Nemčijo v bodoče 9 zveznih držav, ki bodo mejile na vzhodu na Odro in na zapadu na Ren, ter da pride „Arsenal" Porurja pod mednarodno nadzorstvo.

Uradni pariški krogi niso izdali k temu govoru nobenega komentarja. Povdarili so samo, da sledi de Gaullov načrt za Nemčijo smernicam politike, katero je že večkrat napovedal ministrski predsednik George Bidault.

Francoski ministrski predsednik Georges Bidault je izjavil pri svojem govoru, ki ga je imel v nedeljo ob priliki zborovanja bivšega uporniškega gibanja v Saint Etiennu v bližini Lyona, da mora biti trud za mednarodno sodelovanje mišljen pošteno, če hoče, da bo kronan z uspehom. Dejstvo, da Francija ne zahteva ničesar drugega, kakor temeljna poroštva za lastno varnost, je storilo Francijo za pripravno državo, ki je lahko gostitelj mirovne konference. Odkar pa so spoznali, da ni na svetu za nobeno državo varnosti, če je Francija ogrožana, se to dejstvo še bolj utrjuje.

Bidault je povedal, da je bila Francija prva država, ki je izdelala načrt za rešitev nemškega vprašanja v interesu miru. Bidault se je dotaknil v svojem govoru nemškega vprašanja in povdaril, da je bila Francija vedno pripravljena sodelovati na lojalen način pri upravi zasedenih ozemelj.

Za 200 šilingov v Ameriko

V Ameriki so začeli uresničevati načrt, katerega je med vojno izdelal Paul Chapman. To so novi orjaški parniki, ki bodo lahko v treh dneh prepluli Atlantik. Načrt takšnega parnika nam kaže, po kateri poti hočejo iti. Predvsem so izpustili velike društvene dvorane in plesišča v višini treh nadstropij. Predvideno je 4500 kabin za po dve osebi in 1000 kabin za po eno osebo. V celem bo ladja lahko sprejela okoli 10.000 potnikov. Kabine so zelo majhne, v enem kotu se nahaja prha, a nad vsako posteljo telefon.

Najbolj čudovito izgleda zunanjost takšnega parnika. Izgleda bolj matična ladja za letala kakor pa potniški parnik. Iznad palube, na kateri je spravljeno na stotine rešilnih čolnov z motorjem in oddajno postajo, se nahaja še ena paluba. Ta je popolnoma ravna brez vsakršnih nastavkov (kakor jambori in zračnih cevi), tako da letala lahko tudi med plovbo pristajajo. Oba velika dimnika bodo lahko po potrebi odstranili. Hitrost te ladje je predvidena na 36 do 38 morskih milj na uro. Dolžina ladje znaša 380 metrov. V vsaki kabini bo t. zv. Pugnet-ventil, ki bo v slučaju požara napolnil prostor z vodo. Na tretji palubi se bo nahajala pošta, tiskarna za časopise, telefonski in radiotelegrafski urad ter policija.

Veliko prostora zavzemajo strojnica in kuhinja. Kuhali bodo za 12.000 oseb. Kuhalniki na tok bodo 40 metrov dolgi. Iz tega prostora bodo avtomatsko posluževali v ljudske restavracije. To je prvič, da so poizkusili napraviti ceno potnih stroškov brez prehrane. Sam prevoz bi stal 100 šilingov (preračunan po tečaju iz leta 1938). Vsem potnikom je dovoljeno jesti v teh ogromnih restavracijah, ki so avtomatske. Poleg same kuhinje se bodo nahajali pomožni kuhinjski prostori. Na raznih kuhalnikih na tok se bo lahko istočasno peklo 800 kokoši, 200 prašičec, 400 gosi in 80 jagnjet. Vse to se bo moralo izvršiti s čim manj pomožnega osebja. Posoda bo iz električnih pralnic avtomatsko šla na police, kjer se bo sušila. Ena sama posoda za pečenje bo napravila istočasno 4000 beeftekov. Naprava za lupljenje krompirja bo olupila v eni uri 4000 kg krompirja. Po jedi bodo ogromni stroji oprali posodo. Računa se z dnevno uporabo 100.000 krožnikov. Postavili bodo stroje za izdelovanje ledu, a dnevno bodo napravili 200.000 obrokov sladoleda, a stroji za kavo bodo dnevno dajali 5000 litrov kave.

V sredini te gigantske ladje bodo nameščeni stroji, kakršnih še do danes nihče ni gradil. To so turbo-električni pogonski stroji, ki bodo razvijali 240.000 konjskih sil, torej 80.000 konjskih sil več, kakor pa jih je dajala „Normandie". Vsak od teh velikih motorjev bo prisilil ogromna železna vretena s krilatimi vijaki, da napravijo 240 obratov na minuto. Toliko o načrtu, o katerem so sedaj izvedeli širši krogi.

Torej bo obisk za časa dopusta v Ameriko sedaj tudi za „malega človeka" dosegljiv.

Drobne novice

Romunski notranji minister obtožuje voditelja liberalne in kmetske stranke, da vzdržujeta tri tajne teroristične organizacije, ki so v času mirovne konference nameravale povzročati v državi nerede.

*

Avstrijski parlament je sprejel zakon, s katerim nameravajo dokončno urediti vprašanje nacistov. Novi zakon deli naciste v tri vrste: vojne zločince, resno obdolžene naciste in tiste, ki so manj resno sodelovali. Na osnovi tega zakona bi lahko obsodili na smrt vsakogar, ki bi snoval nove organizacije nacističnega značaja.

*

Volitve v Turčiji so pokazale sledeče izide: vladna stranka je dobila 356 sedežev, opozicija pa 109. Po mnenju opozicije so se pri volitvah dogodile številne nepravilnosti.

*

Romunsko prebivalstvo si želi utrditi gospodarske in kulturne odnošaje s Francijo. Za prvi začetek so že sklenili francosko-romunsko trgovinsko pogodbo. Z izboljšanjem prometnih zvez je možno, da dobi Romunija sedaj že večje število francoskih knjig, ki izražajo francosko mišljenje in francosko kulturo. V višjih šolah je francoščina edini obvezni predmet, število ur se je v zadnjem času podvojilo. V kratkem se bodo podali v Romunijo mladi francoski učitelji pod vodstvom ravnatelja francoskega zavoda za visokošolsko izobrazbo v Bukarešti.

*

Jugoslovanska delegacija na mirovni konferenci šteje po poročilih tržaškega radia 150 članov, med temi 30 žensk.

*

Letošnja žetev v Združenih državah bo dala 1 milijardo 132 milijonov in 75 tisoč mernikov pšenice. Lansko leto so pridelali 1 milijardo 123 milijonov mernikov.

*

Vodja jugoslovanske Kmečke stranke dr. Dragoljub Jaovanovič, je bil izključen in parlamenta, ker je napadel odnošaje Jugoslavije z Rusijo. Jovanovič je imel prvi opozicijski govor v novem jugoslovanskem parlamentu ki je izzval viharno debato, ko je kritiziral politiko vlade. Med njegovim govorom so vladni člani večkrat vzklikali: „Ven s hlapcem reakcije!" Kot vzrok za izključitev Jovanoviča, je bilo v nedeljo zvečer objavljeno, da je napadel Sovjetsko zvezo s tem, da je Ruse obtožil, da se vmešavajo v notranje zadeve Jugoslavije.

*

Prošnje za včlanjenje v Organizacijo Združenih narodov so poslale: Albanija, Siam, Zunanja Mongolija, Afganistan in Transjordanija.

*

Združene države so odobrile Češkoslovaški kredit 20 milijonov dolarjev za nakup nepredelanega bombaža v Ameriki.

*

Grški ministrski predsednik Tsaldaris je po vrnitvi iz Londona in Pariza poročal vladi o svojih razgovorih s predstavniki angleške in francoske diplomacije. V Atenah računajo na možnost razširitve vlade, v katero bi vstopila tudi opozicija.

*

Predsednik UNRRA La Guardia je po obisku Italije ntdaljeval svojo pot v Jugoslavijo. V spremstvu maršala Tita si je ogledal nekatere kraje v Dalmaciji, nato pa se je znova vrnil v Beograd, kjer je maršal Tito njemu na čast priredil slavnostno kosilo. Iz Beograda se je La Guardia podal na Dunej, odkor bo nadaljeval svoje potovanje.

*

Jugoslovanski ministrski predsednik maršal Tito je izjavil pri pogledu jugoslovanskih pomorskih bojnih sil:

„Končali smo boj in sedaj moramo naše bojne sile obnoviti. Naša oborožitev ne ogroža nikogar. Je narod, ki označuje Adrijo za „Mare nostrum". Jaz pa rečem, da pripada Adrija nam.

*

Maršal Tito je izjavil, da so v Jugoslaviji še nekatere nazadnjaške skupine, ki skušajo motiti obnovo države. Številne manjše skupine skušajo sestaviti nazadnjaški blok, da bi potegnile narod za seboj.

*

Češkoslovaški zunanji minister Jan Masaryk je izjavil, da je skoraj milijon Nemcev zapustilo Češkoslovaško pred 15. julijem. 745.000 je bilo prepeljanih v ameriško cono Nemčije a 250.000 v sovjetsko cono.

Preselitev v sovjetski zasedbeni pas bo do 15. septembra t. l. in v ameriški zasedbeni pas do srede novembra t. l. končana.

*

Sovjetski glavni tožilec na procesu v Nuernbergu, general Roman Rudenko je imel zaključni obtožbeni govor. Predlagal je smrtno kazen za vse obtožence.

*

Organizacija UNO skuša izpopolniti svoj štab s sodelavci iz Indije, Avstralije, Nove Zelandije in Južne Afrike. Opolnomočenec organizacije UNO Mac Dermott, bo v kratkem odpotoval iz Amerike in obiskal zgoraj imenovane dežele.

V mladem svetu

II.

Zanimivo je, pravzaprav ganljivo, kako so deklice pripravljene polagati in biti uslužne. Komaj se oče prikaže na hišnem pragu, že ga pozdravlja, mu ponuja copate, odvzame klobuk; materi pomaga v hiši, nosi vodo in drva, za bratca čisti obleko in je srečna, če dobi za plačilo topel pogled ali prijazno besedo. Prirodni nagon za negovanje in ljubezen se ji rano kaže.

Deček se igra samo z živimi bitji: on skrbi za psa, kateremu tudi rad odstopi svoj kruh, a če oboli se običajno ne zmeni zanj. Drugače pa je pri deklici. Čim slabotnejše je bitje, tem bolj se zanj zavzema, tem več pozornosti mu izkazuje. Koliko skrbi posveča deklica starim bolnim mačkam ali psom. Neprestano je pri njih, jih neguje, hrani in ogovarja, prestilja jim ležišče, kadar spijo stopa po prstih, samo da jih ne bi prebudila. Koliko prelije solza nad mrtvo ptičko! Deček bi izkopal „grob" in položil vanj ptičko, pa bi bilo opravljeno. A deklica? Ta bi na „grobu" posadila rožice, jih zalivala in plela tako dolgo, dokler se ne bi njena ljubezen vsa predala kakemu drugemu bitju.

Kako strašno mora biti, če umre kak družinski član.

Pri neki hiši je mati težko obolela. Sinko, ki je imel osem let je skakal sem in tja ter se igral kakor običajno, dočim je deklica, ki ji je bilo deset let neprestano sedela pri bolni materi in pazila na vsak njen dih. Mati je umrla in v hiši je postalo pusto in prazno ;oče in otroci so se čutili zapuščene, kot bi bili sami na svetu. Dokler je ležala mati na mrtvaškem odru, je bilo otroke nekam strah, ko pa so jo pokopali in je šlo življenje svojo staro pot, se je pokazala razlika med otroci. Deček je blodil po hiši in se ni dotaknil nobene igrače, največkrat se je ustavil pri šivalnem stroju, kjer je tolikokrat šivala mama, podprl z rokami glavo in gledal skozi okno, kakor da v nebesni modrini išče svojo mater. Zvečer ni hotel moliti molitve, ki ga je učila mati in dolgo ni mogel zaspati. Nasprotno pa je kazala deklica neko neobičajno živahnost. Na njej ni bilo zaslediti bolečine in žalosti. Znanci so se čudili, kako je mogla tako kmalu preboleti izgubo matere, katero je tako ljubila in ji s tako požrtvovalnostjo stregla na bolniški postelji. Tudi očetu je bilo to nepojmljivo. Deklica pa je hodila okrog očeta in brata, jima stregla in najraje bi bila kar iz oči brala njune želje, hotela jima je nadomestiti mater.

Komaj je minilo štirinajst dni od materine smrti, zemlja nad krsto se še ni vsedla, že se je deček igral kot nekdaj. Za mater skoro ni vprašal. Veselo je žvižgal in pel. Ko je čez nekaj dni prišla v hišo mamima sestra je trdil, da je prav tako dobra kot mati. Res je teta gledala, da je bilo v hiši vse v najlepšem redu in da je življenje teklo kolikor mogoče v starem tiru, da bi na ta način razvedrila osamljenega moža, ki bi se naj zopet vrnil v življenje. Vse je bilo v redu in tudi prej potrti samec je prihajal k sebi.

Samo mlada deklica — Slavka — se je popolnoma spremenila odkar je bila tetka pri hiši. Na ustih ni nasmeha — tete ne mara. Kmalu je pričela bolehati in treba je bilo poklicati zdravnika. Oče in teta ji strežeta z največjo nežnostjo in pozornostjo. Vreme je bilo lepo in toplo, a Slavkina bolezen se ni boljšala, niti slabšala. Nikomur ni tožila, kar je potrebovala, si je sama prinesla in nikdar ni dopustila, da bi ji kdo drugi kaj naredil. Neko jutro, ko se je oblačila, je padla v nezavest. Tako jo je našla teta. Hitro jo je dvignila na posteljo. Ko ji je hotela dati roko pod odejo, je videla da ima v roki materin robec, ki ga čvrsto drži, kot bi se bala, da ji ga bo kdo vzel. Takrat je spoznala vzrok njene bolezni — mrtva mati!

Po zdravnikovem nasvetu so jo poslali na počitnice. Na planinah je motrila krásote prirode, a njeno zdravje se je iz dneva v dan slabšalo.

Nekega večera sta sedela z očetom pri odprtem oknu in gledala zvezdnato nebo. Dolgo sta molčala, končno pa je rekel oče:

Pri pouku slovenščine

„Ali ni tu mnogo lepše kot doma?"

Slavka dvigne kodrasto glavico, ga žalostno pogleda in reče:

„Ali je bila mamica kdaj tu?"

Oče se je vprašanju začudil, a ji je vkljub temu povedal, da sta bila takoj po poroki z mamico na tem vrhu.

Takrat je stopila Slavka k oknu, uprla svoje modre očke v zvezdnato nebo s tiho željo, da bi umrla in odšla k mamici . . .

Po nekaj tednih je pričela luč njenega življenja ugašati in je končno tudi ugasnila. Njena zadnja beseda je bila „mamica".

Velikokrat pade v najnežnejši dobi v grob hčerka zaradi bolezni, ki je v zdravniških seznanih ni. „Kje je moja mamica? K njej hočem!"

Tudi ni redko, da oboli sestra vsled žalosti za mrtvim bratom, čeprav lahko vidimo, da je ob njegovi smrtni postelji še dovolj mirna. Ona se obvlada, kadar so drugi potrti, a ko se umirijo drugi, počasi hira in gine. Slika ženskega samozatajevanja in požrtvovalnosti.

Deklica, ki še dobro govoriti ni znala, je izgubila sestro. Drugi dan po pogrebu jo je iskala v vsakem kotu. Končno je našla njene čevlje, jih prijela s slabotnimi rokami, poljubljala in se igrala z njimi, kočno pa jih je nesla v posteljo, da bo z njimi spančkala. Ko je vstopila mamica, ji je vesela tekla nasproti: „Nic jokaj, Malica tu!"

Petvarjanje je malone občа ženska lastnost, če je že nočemo zaradi splošnosti imenovati napako. Prihaja že prav zgodaj do izraza in je združena z vsemi mogočimi pretvezami. Ženska pač hoče ugajati in če se ji to ne posreči, takrat hoče vzbujati vsaj pozornost.

Tudi pri mladi deklici že lahko zasledujemo to lastnost. Venomer preoblači svojo punčko, ji urejuje lase, napravlja za ples ali sprehod itd. Tudi sami je všeč, če se more večkrat preobleči. Včasih vzame mamim klobuk, njeno ročno torbico in „hodi v gledališče", v katerem v resnici še nikdar ni bila, a je le že nekaj o njem zvedela. V tem času so kaj pogosta vprašanja: ali sem lepa? In če ji takrat odgovorite, da ni, je užaljena, morda prične celo jokati. A kdo je vsemu temu kriv? (Dalje prihodnjič)

Šolska soba je vir učenosti

Tako je bilo včeraj v šoli

„Koroški Slovenec" je 13. oktobra 1937. leta priobčil pismo nekega slovenskega dijaka, ki je obiskoval šolo v Celovcu. Piše takole:

„Lubi atej, najprej vas pozdravim in mamo in micja ,kna grajnate se cveč in k. Hanzi naj me pestimt psuha in ga bom čakov na Bahnhofe, včere sem srečov michala na pvac. Tiste bukle od lehrarja bme posval. mama že vijo, so tam na omarju. a ste v šnfide predali kobivo in sm vas zastonj čakov pred Schulo Te zimske črivle in še une hvače b tud že nucov, dajte Hanzeje sabo. Za bukle in hefte morte tud posvat. al nak, boj me Lehrar še štrafel pa vas lepu vse pozdravim in mano in micija."

Žal je še danes pri nas več takih primerov, pa upamo, da jih bodo učitelji kmalu iztrebili, če bodo vestno izvrševali svojo dolžnost.

V kraljestvu lutk

Spisal Fr. Bazilij

(Ponatis dovoljen samo s pristankom pisca)

9.

„No, no, saj ni tako hudo! — Kje pa bi hoteli imeti gradič?" Tako vpraša Jurček, po odgovoru pa zamahne s čarovno palico. In glej: Mizica ob sobni pečki postane živa skala s strmo, polžasto zavito potjo do vrha, kjer se šopiri gradič z neštetimi stolpiči in prizidki.

„Zdaj ko imam grad, bom pa lahko poprosil za princeskino roko", se vzradosti vitez Orloslav. Ko se Jurčku, nad vse zadovoljenemu, da je zopet nekoga osrečil, lepo zahvali, hoče oditi gledat svoj novi dom . . . Tedaj pa se začuje s trga jokajoč glas dvornega norčka.

„Joj, joj, joj! Po nas bo, po nas! Joj, joj, joj! . . ."

Jurček se sprva smeji, ko pa pride izza hiš in zagleda, kako skače norček brez pameti okrog vodnjaka, ga kar resno zaskrbi. Sam Bog ve, kaj se mu je zopet pripetilo!

„Joj, joj, joj! Po nas je!"

„Kaj je vendar? Povej!" sili vanj Jurček.

„Jojme! Jaz sem kriv . . . Oj, moja neumna buča!"

„Tak povej brž!" se razburi „čarovnik". „Če ne te pri priči spremenim v žabo."

„Joj, joj, joj! . . ."

Iz vseh hiš dero ljudje ter napolnijo ves trg. Vse pozveduje in ugiblje, kaj neki se je moralo primeriti dvornemu norčku. Naposled se odpro še grajska vrata. Množica pripravlja naglo prostor prihajajočemu kralju, ki ga spremlja le njegov minister.

„Saj pravim, Veličanstvo! Zmešalo se mu je. Od same nagajivosti mu je opešala pamet." S takim in enakim skuša pojasnjevati debeluh med potjo kralju norčkovo početje.

„Bomo videli. Sam ga bom vprašal, kaj in kako je z njim", odgovori vladar. Prav ta čas pa zdrkne objokani dvorni norček na kolena pred kraljem ter se s čelom dotakne tal.

„Milost, milost, dobri kralj! . . . Samo obesiti me nikar! . . . Joj!"

Kralj strogo in zapovedujoče vpraša: „Kaj se je zgodilo?"

Vse na trgu molči kakor grob ter prisluhne norčkovi izpovedi.

„O kralj! Zopet sem bil neposlušen . . . Joj! . . . Šel sem brez tvojega dovoljenja iz gradu tja k lutkovni omari, kjer smo n>koč viseli mi vsi. Prav vanjo sem se splazil . . . Jej, jej! . . . Tam po spodnjem predalu sem brskal in stikal ter našel črnega mucka, ki je žalostno mijavkal na vrvicah . . . Joj! . . . Hotel sem se z njim igrati. Zato sem ga izpustil. Muc pa me je opraskal in ušel . . . Ojoj! . . . Skočil je naravnost k zabojčku v predalu ter praskal po njem . ."

„. . . in . . ." nestrpno vzklikne kralj.

„. . . in potem", nadaljuje boječe norček, „. . . in potem se je oglasil iz zabojčka hripav ženski glas: „Ah, moj ljubi bratec, ti si! Le reši me! Za vsako ceno me reši, da se osvetim dobrim ljudem!" . . . Joj, jooj . . ."

Ljudstvo, zbrano na trgu, krikne od strahu, kralj pa se mora nasloniti na ramena svojega ministra ,ki že tako sam skoraj omedleva. Spomni se lutke, ležeče brez vrvic med oblekcami v zabojčku, ki ji samo pokrov z zapahom krati in omejuje prostost.

„Čarovnica Krivonosa . . . Joj! Da smo le mogli nanjo popolnoma pozabiti! Kaj bo, kaj bo, če jo njen črni maček reši iz zaboja? . . . Brž! Le brž! Morda je še čas . . ."

Iz grajskega stolpa zadoni trobenta, izpred velikih vrat pa zaropočejo bobni. Vsa množica se pomakne s trga do stopnišča dvora. Tamkaj pokliče kralj svojega mojstra pečata, ki kmalu pridrvi po stopnicah z velikim kraljevim pečatom na eni in dolgim kosom pečatnega voska na drugi rami.

„Pojdi z nami! Zapečatil boš zaboj s čarovnico Krivonoso!"

Dasiravno mojstru pečata pri zadnjih kraljevih besedah kar sapa zastaja od strahu, ga vendar tok pisane množice zgrabi ter neusmiljeno tira pred seboj proti omari . . .

Vihar v mladem jutru

„Ha, ha, ha! . . . Ha, ha, ha . . ."

Razburjena množica prestrašeno obstane, nato pa se prične med vikom in krikom pomikati nazaj na trg.

„Prepozno! . . ." izusti kralj in žalostno povesi glavo. Očetovska solza, ki mu kane iz očesa, se izgubi v njegovi sivi bradi . . .

„Ha, ha, ha! . . ."

Tam pred spodnjim odprtim predalom stoji sključena starka z grdim obrazom, sredi katerega štrli v svet velik, kljukast nos, ter se tako zlobno reži, da hripavo odmeva od stavb lutkovnega kraljestva. V roki drži oguljeno metlo, poleg nje pa sedi črni maček, krivi hrbet in satansko renči.

„Ha, ha, ha! . . . Pomnili boste čarovnico Krivonoso ,ki ste jo hoteli zapečatiti v zaboj, da bi nemoteno uživali zlato prostost! Ha, ha, ha! Pa se ne dam ugnati! Moj mucek mi je zvest bratec . . . Ha! Zagotavljam vas: Ne boste dolgo srečni! . . . Ha, ha, ha . . ."

Ko vzame starka po teh besedah v naročje črnega spremljevalca, ki dvigne ves zadovoljen repek in potuhnjeno zamijavka, sede na metlo, odleti nad rdeče strehe ter zapleše divji ples . . .

Strašen vihar nastane, tako silen, da slabo pritrjene strehe kar odnese ,a več dimnikov zropota na trg, na katerem se ob zidovih plazijo bežeči meščani. Prestrašeni poslušajo piš vetra, med katerega se meša peklenski krohot, in pričakujejo čarovničino maščevanje.

„Ha, ha, ha! . . . Kje ste, srečni ljudje? Zapustite vendar luknje, da vas po svoje blagoslovim! . . . Ha, ha, ha! . . ." Tako kričeč preleti na metli prav nizko trg, kar uboge ljudi še bolj zbega

Jurček leži ob vodnjaku. Nič se ne boji, saj je hraber dečko, in kar smešno se mu zdi, ko vidi, kako kuka prijatelj Pepček nekaj metrov od njega izpod koša. Toda kljub temu ga pograbi taka jeza nad vražjo baburo, ki misli, da je zdaj vse kraljestvo njeno, da se ne more več premagati.

„Le čakaj, baba! Tudi jaz imam zate svoj blagoslov. Kar v sovo te spremenim, pa bo mir", sikne skozi zobe in privleče na dan — čarodejko. Ko pa hoče narediti z njo čudodelne kroge, ujame njegovo uho nenadoma rahel šepet vile Lahkokrile. Zato prisluhne in sliši: „Stoj, Jurček, nesrečni fant! Nikar ne uporabi čarodejke zoper čarovnico, ker se pri tem sam pokončaš!"

Po tem svarilu odhiti hvaležno bitje tako hitro v svoj domek, da se mu fant še zahvaliti ne utegne.

Jurček položi prst na čelo in premišlja, kmalu pa se tako zasmeje, da pogleda še čarovnica vsa začudena iz višav, kdo se je nič ne boji.

(Dalje prihodnjič)

HIŠA OB ZNAMENJU

Stari Bregar stoji pred hišo in gleda proti podu. Na desni strani poda raste hruška po kateri se opleta trta, ki objema tudi čebelnjak.

Bregar na pamet prešteva panje. Na prvi končnici je sveti Jernej z nožem, potem francoski postiljom, tretji panj čuva sveti Ambrož, na četrtem je medved z butaro drv, peti je lansko leto zgubil matico in je umrl, šestega varuje Trbojska Marija s Skalce.

Od panja do panja potuje Bregar. Potlej zakorači čez dvorišče v hlev.

Danes se mora odločiti. Koj za vrati stoji Cika. Trudna je in težka. Ta teden mora biti tele.

Bregarju je težko. Z roko gladi kravo med rogovi. Potlej je Lisa in Breta, obe junici in trije konji.

Pri konjih je Bregarju še posebej težko. Pram rine v Bregarja, Luca se samo prestopa, šimel pa piha skozi nozdrvi.

Takih konj kot so Bregarjevi ni na vasi. Bregar se z obema rokama naslanja na Prama. Potlej obhodi travnik, ogleda kajžo in z očmi premeri sadovnjak.

Jabolka so polna, hruške pa ne kažejo kaj prida. Medenka se že dve leti kuja.

Letos ne bodo imeli otroci kaj klatiti. Počasi stopa Bregar po svoji zemlji. Todle je hodil oče, stari oče in starega očeta oče.

Bregar ne mara zadnji večer hoditi po svojem. Jutri bo nemara že brat cesti, ki nima konca, ki se vleče tja do gora in preko gora v drugo zemljo.

Bregar sam ne ve, kako bi. Kakor pijan odtava proti drvarnici. V vogal hiše je vzidana skala. Koliko vozov je že zadelo ob njo. Obrušena je, kakor bi jo pravkar vzdignil iz vode.

Na drugi strani ceste je znamenje. Bregar omahuje proti njemu. Tu je kot otrok prižgal svečo, ko se je bal, da bodo umrli mati.

Tik za znamenjem je cesta na vas. Bregar obiskuje po vrsti hiše. Kakor, da mu je preveč hudo se zopet vrne k znamenju.

Marija gleda na cesto.

Bregar tudi.

Ne more se odločiti. Tale cesta gre na Kranj in potlej na vse kraje. Nima konca.

V drugo cesto se prelije, iz druge v tretjo, iz tretje v četrto, tja do obzorja, kjer se ceste križajo na vse kraje.

Cesti Bregar ne zaupa. Izdajalska je. Po njej prihaja hudič in vse hudo. Še pošten človek postane na cesti ničvreden.

Polje je vse nekaj drugega. Tam je prst, ki je blagoslovljena, tam so razori, na mejah rože in ob kolovozu križ.

Greš po kolovozu in ne moreš dvigniti oči z deteljišča.

Rdeče morje.

Prideš izza češminovega grma in vidiš zlate valove zrele pšenice.

Čez polje ne gre nikoli hudič. Na poljih se moli angelsko češčenje in ob šmarnicah je rosa na vsaki bilki.

Preko noči pa mesečina odeva zemljo.

Bregar vidi samo znamenje. Noče videti ceste, ki je bela kakor mrtva roka.

Hudič hodi po njej.

Ob orehu gre Bregar spet nazaj pred hišo. Zdi se mu, kakor da se je hiša nagnila in mu zdaj sloni na ramenu.

„Ne morem iti po cesti, ki nima konca. Bogat kreneš na pot, zamahneš vasi v pozdrav, berač si na koncu, truden, skesan in preklinjaš cesto in sebe."

Na glas govori, a v srcu je že zapisano:

„Jutri boš na poti in hodil boš do zadnje postaje."

Bregarju je ravno zavoljo tega tako težko.

Do noči se ne more odločiti. Pa je že vse pripravljeno. Vse je v vrečah, pripravljeno, da vrže na voz, poči z bičem in zavije mimo znamenja.

Zbogom vas!

Samo še to noč bo obšel polja in gmajne. Ko bo jutro tiho potrkalo na okna, bo sedel Bregar na postelji, kakor da ima zdaj pa zdaj vstopiti birič, razgrniti list in prebrati.

Jerneju Bregarju je prošnja za pomilostitev zavrnjena. Sodba bo izvršena čez eno uro.

Natančno vidi Bregar grozno noč.

Ni rešitve.

Cesta gre med znamenjem in hišo. In na koncu ceste je tujina, kakor da se cesta tam zbrusi v meč z ostrine, ki reže kamen.

Begar zavije v hišo. Kako topli so zidovi. V veži diši po pšenici, ki čaka v vrečah.

Bregarica je v kuhinji. Sedi na klopi in drži roke na kolenih.

„Neža, jutri zjutraj gremo."

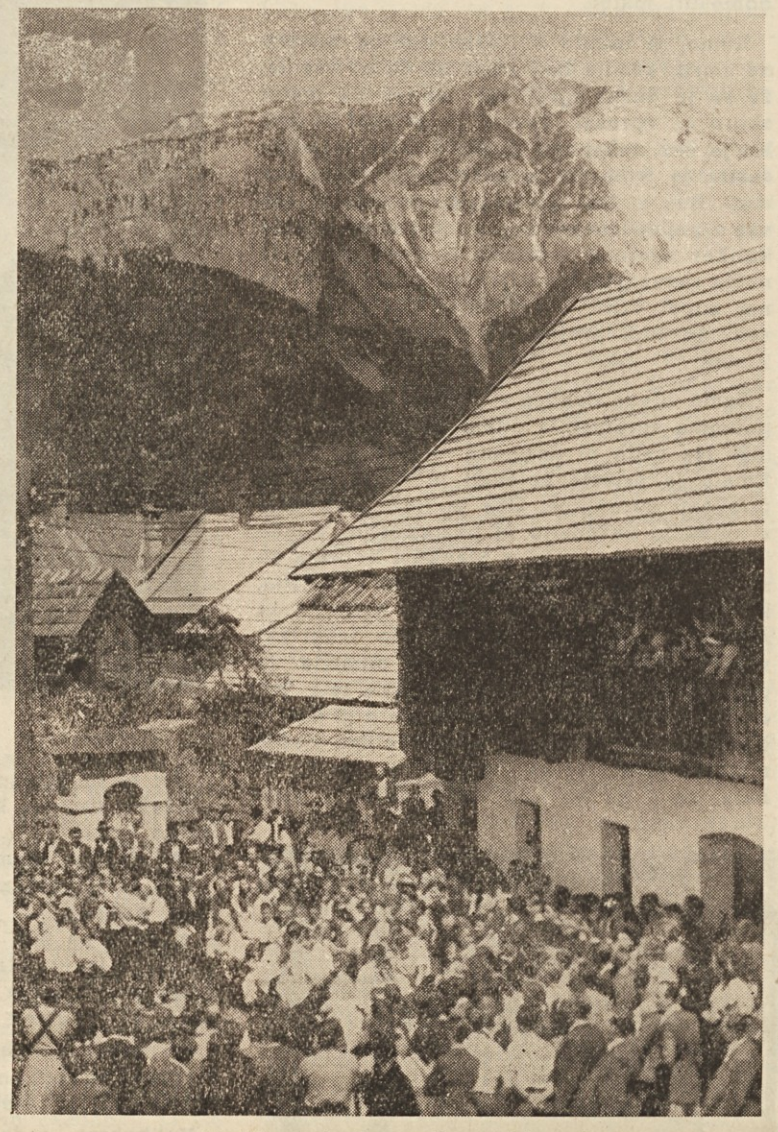

Ljudsko rajanje v slovenski vasi

Bregarjev glas v veži je, kakor da bobni iz grobnice.

Bregarica ne vstane; samo oči dvigne.

„Jutri zjutraj?"

„Prokleta je cesta, toda zapisano je. Če ne bi bilo greh, bi se nocoj obesil na oreh."

Bregar gre po stopnicah na podstrešje.

Bregarica še kar sedi.

Potlej pride noč.

Vas je tiha. Znamenje ob cesti je v mesečini. Senca leži čez cesto kakor pregraja. Toda zjutraj, ko bo Bregar zamahnil nad konji, ne bo več sence in pot bo prosta.

Prekleta cesta, ki ima samo v mesečnih nočeh pregraje, ob luči in dnevu pa je svetla kakor sama božja slika.

Bregar strmi v mesečino.

Zjutraj bo rosa v prahu.

Kolovozi na polju bodo umiti, asfalt na glavni cesti pa bo črn.

Hiša ob znamenju bo osamela in na dvorišče bo legla žalost Jerneja Bregarja, gospodarja, ki poslednjo noč diha starinski duh zribanih tal.

Luči Bregar nocoj ne bo prižgal.

V svoji hiši nikoli več.

Nikoli!

Iztok.

Duša

Osamljen je stal na bregu in zrl v neskončno daljavo. Valovi morja so se poigravali z žarki večernega sonca in utrinki iskrečega se zlata so slepili popotnikove oči. Tedaj se je njegovega srca polastilo neizrečeno hrepenenje, proti nebu je razprl roke in zaklical:

„O, sonce, daj, da se te dotaknem!"

In ko je tako stal, ves prežet od ene same velike želje mrzlično utripajočega srca po onem čudesu, mu je nenadoma prišepnila njegova duša:

„Hrepenečega sanjarjenja plod je nedosegljivost. Trpljenje je pot k popolnosti, je najvišja zmaga, je vodnik k cilju tvojih želja. Podvrzi si zemljo in svoje življenje boš združil z zlatim bleskom. Trpi in tvoja last bo in ne boš se ločil od njega nikoli več!"

Utihnila je duša, on pa je s pogledom še enkrat objel ognjenozlato igro valov. Potem se je okrenil in korakal proti gorovju.

„Podvrgel si bom strmi greben. Visoko gori v ledenih votlinah se bom naselil. Trpel bom, in sonce bo moje."

Duša pa je govorila:

„Prava pot ne vodi tja. Podvrzi si zemljo, trpi, popolnost boš dosegel in sonce bo tvoje, ki si sedaj le neznaten drobec v vesoljnosti."

Dalje je romal z naraščajočim hrepenenjem v srcu, ki je spremljalo sonce na nebu. Hodil je in prišel do nepregledne puščave.

„Tu bom trpel, tu bom našel svoje izpopolnjenje. Trpel bom in sonce bo moje."

„To ni trpljenje." je dejala duša. „Trpljenje ni prostovoljno pomanjkanje vsega dobrega. Pojdi, kamor te bom jaz vodila!"

Toda ni je poslušal. Nadaljeval je pot in ni vedel, kje ji bo konec. Hodil je in prispel na breg velikega jezera, ki se je raztezalo tja do obzorja. Otok, pust in samoten, se je dvigal iz jezera. Že je stopil v vodo, da bi se naselil na otoku, ko je duša zopet spregovorila.

„Vzemi si zemljo in sonce bo tvoje. Pusti jezero!"

Tedaj se je razsrdil. Svoje duše se je hotel iznebiti. Na pesku je ležala njegova senca, sklonil se je, z ostro školjko je zarezal črto. Senca se je ločila od njegovih nog in splahnela. Duša pa je izginila v sončnem prahu in se vrnila k svojemu izvoru.

Sedaj je hodil sam.

Preromal je doline in gozdove, ledenike in pustinje. A nikjer ni našel popolnosti, da bi si podjarmil sonce.

„Ali sem še premalo trpel?"

Hrepeneče je objel zlate žarke, ki so zanetili ogenj poželenja v njegovi krvi.

In začutil je, kako je siromašen in zapuščen brez duše. Iztegnil je roke proti nebu:

„Sonce, vrni mi dušo!"

„Pri tebi sem." je začul njen glas. In Napolnila ga je s svojim bistvom in zopet je bil on sam.

„Ti me vodi, duša!"

Ona pa je govorila: „Glej, tu je zemlja in tvoja je!"

In človek je pričel obdelovati zemljo. Mnogo je trpel in bilo je neprostovoljno pomanjkanje vsega dobrega. In ko je vse življenje delal in trpel, je spoznal, da je le neznaten drobec vesoljstva, in želja po posesti sonca ga je zapustila. Tedaj je postal popolen. Sonce pa mu je samo dalo od svojega zlata. V zemlji, za katero je trpel, je našel sončne žarke, ki so se, strjeni v zlato, prelivali med kamenjem . . .

Ko pa se je njegov rod razmnožil in so njegovi potomci podlegli pohlepu po zlatem blesku, so pozabili svojo neznatnost in izgubili so popolnost. Tedaj jih je duša žalostna zapustila. Vrnila se je k svojemu izvoru.

Človeku pa je postalo zlato pojm popolnosti in ne trpljenje. Za zlato je prodal svojo čast, za zlato je pogubljal sočloveka in za zlato so se morili in pobijali narodi . . .

Ljubiša

Šmihel pri Pliberku

Na praznik apostolov Petra in Pavla se je zgodila pri nas večja nesreča. Popoldne je Časova mama obiskala svoje sorodnike v Dvoru. Ko se je proti večeru vračala domov, se je ravno pripravljalo k hudi nevihti in še predno je začelo deževati, je udarila vanjo strela na travniku blizu domače vasi. Gotovo je bila na mestu mrtva, ker je bila precej ranjena na glavi in imela obleko vso potrgano. Ta nenadna smrt nas je vse, zlasti pa domače ,hudo zadela. Tolaži nas to, ker smo prepričani, da je bila rajna mama na smrt dobro pripravljena. Še isti in tudi prejšnji dan je bila pri sv. obhajilu. Najlepše in za nas najvzpodbudnejše ob tej smrti pa je, da je imela rajna, ko so jo našli mrtvo ležati na obrazu na tleh, roki sklenjeni k molitvi in prste ovite z rožnim vencem. Rajna mama je bila res dobra žena in mati. Živela je iz Boga za Boga in je v tem duhu vzgajala tudi svoje otroke. Bog ji je z naglo smrtjo prikrajšal bolečine smrtnega boja, nas pa je zopet resno spomnil, kako moramo biti vedno pripravljeni na smrt, ker ne vemo ne ure ne dneva.

en.

V prihodnji številki „Koroške kronike" bomo pričeli objavljati novi podlistek

Spisal Karl Mauser

Hrepenenje

Rad bi prestavil skalno gorovje,
žive trdnjave naše zemlje,
da bi se videlo drago domovje,
moji domači, ki tamkaj žive.

Dajte mi, dajte svoje peroti
drobni krilatci, da z vami letim.
Tamkaj le v blaženo tihi samoti
vse, kar izgubil sem, zopet dobim.

Spusti se beli oblaček v nižine,
dvigni se zopet in jadraj z menoj
tja, kjer se zgrinjajo naše ravnine,
tamkaj nad našo vasico postoj.

Strme pečine trdno stojijo,
čas jih le v dolgih stoletjih drobi,
drobni krilatci v posmeh mi žgolijo,
beli oblaček se v soncu topi . . .

Limbarski

Radiše

Da ne boste mislili, da smo Radišani že čisto zaspali, se zopet oglašamo. Sicer nimamo mnogo novic, a nekaj jih je le.

Obveščamo vas sicer nekoliko pozno o dogodkih pri nas, ali saj veste, kako je na kmetih. Ravno zadnje dni smo imeli največ dela in ni bilo prilike, da bi se spravili k pisanju. Žita ni bilo ravno posebno veliko, ali vseeno smo veseli, ker nam je bilo prizanešeno s točo in hudimi nevihtami.

Zadnjo nedeljo majnika smo obhajali materinski dan. Dopoldne smo imeli svečanost v cerkvi, popoldne pa v dvorani, kjer so nastopili otroci in ostali s petjem, deklamacijami in lepimi prizorčki. Č. gospod Lampihler iz Medgorij pa so orisali ženo kot mater, ki vse žrtvuje za družino in narod.

V začetku meseca julija smo imeli kar tri poroke. Lambert Kuš je prišel za gospodarja k nevesti Veroniki Lanseger. Šubernikov Nuži se je naveličal biti sam in si je dobil družico v Ogrisovi Anici. Obe nevesti sta cerkveni pevki, pa tudi pri igrah sta pridno sodelovali. Ogrisov Šimen pa si je izbral za ženo Ukrajinko in bo tako okrepil Radiški rod.

Imeli pa smo tudi nekaj nesreč. Kopajnikov oče so si pri padcu zlomili levo roko, Tončev oče pa so si pri padcu z lestve poškodovali hrbtenico.

Imeli smo tudi dva pogreba. Umrla sta Miklavčev oče in Trantarjeva Liza, ki zapušča nepreskrbljene otroke.

Naši najmlajši na delu

Pravilne rešitve „Mladega Korotana" so poslali še naslednji:

Marta Lipnik
Tini Rubenthaler
Radovan Pečelin, Beljak
Halozan Minka, Spittal
Marija Mohar, Galicija
Olip Gretica, Grabštajn
Cigler Ivan, Grebinje
Pasterk Frida, Železna Kapla
Marija Dovjak, Srednji kot-Sele
Kristan Anton, Labudska dolina
Hotimic Anica, Bukovje-Podjuna
Anica Zuchar, Celovec

Govorimo v lepi slovenščini

Za ohcet sem ji šenkal rinko, ketno in brošo, pa še šlajer, sam pa sem si od žnidarja pustil napravit nov gvant z žametasto vestjo na srebrne, zglancane knofe in fajn speglanim rekelcem.

Pravilno: Za poroko sem ji podaril prstan, verižico in naprsno iglo, pa še pajčolan, sam pa sem si pri krojaču naročil novo obleko z baržunastim telovnikom na srebrne, loščene gumbe in lepo zlikano suknjo.

Naš kurir se je z motociklom peljal na ono adreso, pa je imel karambol z nekim biciklistom, da ga je vrglo ob kandelaber na trotoarju in si je ves ksiht razkraspal.

Pravilno: Naš sel se je peljal z motornim kolesom na oni naslov, a je trčil v nekega kolesarja, da ga je vrglo ob svetilnik na pločniku in si je ogrebel ves obraz.

Pravite, da je K. denuncijant, ki je lifral mnogo ljudi v lager in internacijo, to je absurdno, jaz ga poznam, da ima dober karakter in čeprav je ambiciozen, ni egoističen kriminalni tip.

Pravilno: Pravite, da je K. ovaduh, ki je mnogo ljudi spravil v taborišče in pregnanstvo, — to je nesmisel, jaz ga poznam kot človeka z dobrim značajem in čeprav je častihlepen (stremljiv), ni sebična zločinska pojava.

Izkoreninimo tujke! Govorimo:

amnestija — pomilostitev
eksekutivni — izvršilni
integriteta — nedotakljivost

Plavice

„Ko bi te modre cvetke znale govoriti! — Povedale bi mu, kar ustnice ne morejo izreči. Spoznal bi srce zvesto, veroval bi v mojo ljubezen..."

Urno je žanjica Majda sukala nabrušeni srp. Bila je vedno prva v redu. Vendar je od časa do časa postala za hip ter ljubeče izbrala plavice izmed rumenega klasja in jih položila na stran. Hudomušno so se muzale tovarišice, vendar se ji niso upale ničesar reči. Preveč pridna delavka je bila.

Domači sin Matija je opazoval snope. Tudi on je bil nekam molčeč že ves dan. Stalno se je oziral proti Majdi ,meril z očmi njene gibe in skušal uganiti njene misli. Kaj neki ima ta deklina? Lepa je kakor božji dan in vendar je vedno potrta. Morda je zaljubljena. Kaj še, v koga? Če ni marala mene, ki bom imel grunt in kup denarja, kako bo šele koga drugega. — Tako je modroval Matija, ki je bil mnenja, da je ime in bogastvo vse na svetu.

Ne tako Majda. Ta je stremela za višjimi cilji in iskala globljo srečo. Bila je uboga; z materjo sta posedovali le majhno hišico na hribčku in kos vrta. Toda ona ni čutila svoje revščine. Dobra mati narava jo je bogato odškodovala za to, kar ji je odtegnila usoda.

Ko je še bila majhna pastirica, je po pašnikih sanjarila o sreči, o drugem, boljšem svetu. Prezgodaj pa je morala spoznati, da bodo te mladostne sanje ostale samo sanje, kajti če si se rodil na slami, ti je življenjska pot na gosto posejana s trnjem. Vendar se ni žalostila vsled tega. Vsi so jo ljubili in spoštovali. Ko se je zgodaj zjutraj zaslišal njen zvonki glas v dolino, so ljudje veselejše zagrabili za delo in se s spoštovanjem ozrli proti hribčku.

Matija, ki ji je kot majhni deklici vedno nagajal, ni mogel razumeti, da se je iz one male smrkavke, kakor jo je vedno nazival, razvilo tako lepo dekle. Vzljubil jo je. Ni dosti pomišljal, da bi ga mogla zavrniti. Bil je pač premožen in kot tak je mislil, da vse lahko doseže. Prepričan je bil, da bo z obema rokama zagrabila za srečo. Kaj poreče oče, ali bo privolil v zakon z revnim dekletom, na to Matija ni pomislil. Tudi se sam nikoli ni vprašal, ali jo bo poročil ali ne, vedel je samo eno: da je Majda lepo in privlačno dekle.

Majda pa ni bila ena izmed tistih, ki jih bogastvo preslepi. Mati ji je prigovarjala, naj ne izpusti dobre prilike, toda ona je ostala gluha. Slutila je nekaj čudovito lepega ,kar mora priti in vedela je, da bo vedno sledila le klicu srca.

*

Slutnje je niso varale. Že dolgo je od tega, kar je bila ona prekrasna pomlad, toda Majda se je še danes živo spominja. Takrat je prišel v vaško šolo mlad učitelj. Majda niti ni vedela točno kedaj. Premalo se je zanimala za zunanje dogodke; po ves dan je morala trdo delati pri kmetih, zvečer je utrujena zaspala kakor bi jo ubil.

Nedelja je bila takrat; južni vetrič je podrhteval v ozračju. Majda se je po kosilu nekoliko vlegla na vrtu in se sončila. Naenkrat je prvič opazila kako žuljave roke ima, in neizmerno hrepenjenje jo je obšlo. Zaspala je na soncu. Ko se je prebudila, ji je bilo pri srcu nekam čudno. Tajinstvene misli so se je polaščale, kakor še nikdar. Položila je Liski klaje v jasli in odšla v izbo. Mati je prebirala Slovenske večernice.

Sonce je zatonilo. Majda se je lepo oblekla.

„Kam greš?" jo je vprašala mati. „Pojdi rajši zgodaj spat. Jutri moraš zarana h Kobentarjevim napravljat grede."

„Mati, ne zamerite mi. Moram iti ven, tam zunaj je pomlad. "

S seboj je vzela drobno knjižico s poezijami. Kako lepo je znal pesnik izliti v stihe vso svojo radost in bol. Tudi ona čuti toliko lepega v sebi, vendar ne more oblikovati v besede.

„Dober večer, gospodična!" jo je pozdravil mlad moški. — Sprva ni vedela kdo je in bilo ji je neprijetno, da jo nekdo moti v njenem zamaknjenju. Ko pa je dvignila oči in odzdravila, je spoznala učitelja Ivana. Bila je prijetno presenečena, toda pospešila je korak. Nerodno ji je bilo, da bi nekdo videl, kaj čita. On je odšel v drugo smer.

Majda pa se je vsedla na mah pod staro hrastovo drevo in čitala dalje: „...Nasesaj se žejna, se napij; naužij se bleščobe neba..." Moj Bog, kako lepo! — Dvignila je oči od knjige in se zazrla v daljavo. Toda kaj je to? Učitelj se vrača naravnost proti njej.

„Ali dovolite, gospodična, da Vam delam družbo?" jo je vprašal.

„O ja, toda ne smete me klicati za gospodično. Jaz sem siromašno dekle. Majda mi je ime."

Prijetno sta kramljala. Kakor bi pozvanjal zvonček so Majdi kipele besede z rožnatih ustnic. Ivana je prevzelo. Ni se mogel zoperstavljati čuvstvom. Primaknil se je bliže k njej, jo objel in hotel poljubiti. Pokrila si je z dlanjo ustnice. „Ne! Še nikdar me nobeden moški ni poljubil."

Tedaj je v njem s podvojeno silo vstala želja po njenih ustih. Objel jo je tako tesno, da se ni mogla več braniti in jo nežno poljubil...

*

Od tedaj so minila leta. Majda Ivana ni več videla. Tudi on je moral oditi takrat na bojišče. Ni ji rekel zbogom, morda mu je bilo pretežko pri duši.

Toda Majda ga je zaklenila v svoje srce in tudi dolga leta njegove odsotnosti ji niso mogla zbrisati spomina nanj. Kako si je želela pisma od njega, kako je hrepenela, da bi vsaj vedela, kje se nahaja, ali je živ ali mrtev. Drugi so se zanimali zanjo, posebno Matija, ki je kot edini sin ostal doma, toda Majda je zavračala vse. V svojem nepokvarjenem srcu je trdno verovala v moč ljubezni, ki bo Ivana očuvala krogle in ga privedla nazaj k njej.

Ni se varala, prišel je, ni je bil pozabil. Oprostil se je, ker je bil odšel brez slovesa, oprostil se je za svoje molčanje in ji zatrjeval, da ni nikdar nehal misliti nanjo.

Majda je bila zelo srečna. Le eno jo je žalostilo. Ivan se je bil namreč zelo spremenil. Vojna je pustila vidne sledove na njem. Postal je v nekaj letih mnogo starejši. Obraz mu je bil bled in upadel, njegove velike oči so postale še bolj sanjave. Velikokrat je tožil, da ga boli glava, toda ni hotel povedati Majdi, kaj vse je pretrpel.

Ljubila ga je še tembolj, ko je videla, kako zelo bi potreboval nežne ženske roke, da bi ga negovala. Ljubeče je vselej položila njegovo glavo v svoje mehko naročje in mu hladila čelo, dokler mu ni odlegalo.

*

Tudi danes bi mu hotela napraviti majhno veselje in mu prinesti plavic. Če bi mu mogla prinesti zdravja, bi bila najsrečnejše bitje na svetu. — Sonce žge na modrem nebu, roke jo že bole v zapestju. Ni čuda, saj že od štirih zjutraj žanje. Vendar se ne briga za to, temveč še sredi dela misli nanj. Ali se bo pozdravil? Da bi se vsaj. Morda sama bolj trpi kot on. Ljudje zmajujejo z glavo, ker vedo ,da hodi Matija za njo, a ona se je zaverovala v ubogega učitelja. Tudi mati bi rajši videla, če bi Majda poročila gruntarskega sina. Preskrbljena bi bila na starost. Toda Majdi še na misel ne pride, da bi si pustila prigovarjati.

Požele so vse žito še pred mrakom. Majda se umiva ob potoku. Trudna je, vendar njeno srce je tako budno. Po večerji mora takoj domov, Ivan jo bo gotovo pričakoval. Tovarišice jo bodo sicer zadrževale, da bi malo skupaj zapele za „likof", toda njej ni do petja, dokler se Ivan ne bo zopet smejal, kot nekdaj.

Zamišljeno stopa Majda proti domu. V rokah nosi skrbno povezan šopek plavic in se smehlja.

„Majda, zakaj se ti tako mudi?" jo je dohitel Matija. „Vsa dekleta so obsedele po večerji, samo ti si nas pustila na cedilu. Tako sem se veselil, da boš prišla žeti k nam. Toda niti pogleda mi nisi privoščila."

Pristopil je bliže. „Majda, ti moraš biti moja, ljubim te, ljubim, verjemi mi." Objel jo je tako silno, da se je prestrašila, plavice so ji zdrknile na tla. V glavi se ji je vrtelo. Kaj naj stori? Če se Ivan ne pozdravi, bo vse njeno življenje zavoženo. Toda ali je primorana se žrtvovati zanj? Saj je vendar še tako mlada in rada bi živela! Tukaj se ji odpira življenje na trdnem gruntu. —

Majda je obstala za hip v njegovem objemu in zdelo se ji je, da se nahaja nad zijajočim prepadom, kamor bi zdrknila če se ne vrne. Hipoma se je sramovala same sebe. Ona tukaj premišljuje in računa le na svojo srečo, a tam jo čaka Ivan in hrepeni, po njej. K njemu mora, kajti on jo potrebuje. Ona je sve njegovo upanje, samo ob njeni strani bo zopet pridobil zdravje.

Majda se izvije Matiji iz objema. „Ne, nikdar ne" siloma izdavi. Nato hitro pograbi plavice tako lepe in modre kot oči njenega izvoljenca in hiti tja, kamor ji veleva srce.

Sonja.

Delo UNRRA-ine človekoljubnosti

V taborišču za preseljene osebe v Spittalu je izšlo pred kratkim zanimivo poročilo o delu ustanove UNRRA-e v tem taborišču. Zaradi zanimivosti priobčujemo nekaj podatkov iz tega poročila.

„Zagonetka je UNRRA za marsikoga že po svoji kratici, a naravnost nepojmljiva za veliko število mislečih ljudi, ki opazujejo med narodi pogubno kugo življenskega materializma in si ne morejo razložiti, odkod v tem svetu tak izreden pojav krščanskega človekoljubja, kakor tega ne pozna človeška zgodovina."

Sedanja vojna je bila največja v vseh časih, zato je razumljivo, da so bile posledice te vojne tako strašne. Nekateri narodi in pokrajine so bili dobesedno pogaženi in strti, zato niso v stanju, da si sami pomagajo. Zato je program UNRRA-e nele prehodna pomoč pri premagovanju lakote, ampak pomoč pri sami obnovitvi gospodarskih sredstev in gospodarske moči do take stopnje, da si more narod sam pomagati.

Kar so zapadne demokracije zasnovale, to je postalo skupna ideja in skupno delo narodov.

Večer nad Hodiškim jezerom

V svojem programu ni UNRRA nikogar pozabila, predvsem pa ne vojnih sirot in tistih, ki so vsled vojne izgubili svoje domove. Poslednje je zbrala v svojih taboriščih, kjer jih po svoji možnosti uvaja v redno življenje in jim oskrbuje najpotrebnejše. Eno izmed takih taborišč, ki jih na Koroškem ni malo, je tudi v Spittalu.

Taborišče leži ob cesti, ki pelje iz Spittala proti Beljaku in je zelo veliko, saj daje streho preko 3800 brezdomcem.

Uprava taborišča je izredno smotrno urejena in skrbi, da ima vsak svoje delo, s katerim si krajša čas in koristi skupnosti.

Najpomembnejša obrt v taborišču je domača obrt, pri kateri je zaposleno veliko število ljudi. Vodstvo taborišča je oskrbelo delavnice in stroje, tako da delo uspešno napreduje. Razen izučenih delavcev sodeluje tudi veliko število neukih, ki se bodo na ta način priučili koristnemu delu. Kdor nima v taborišču zaposlitve, ta dela izven taborišča in na ta način doprinaša svoj delež k skupnosti. Zaposleni so vsi delazmožni.

Taboriščno vodstvo skrbi tudi za telesno in duhovno vzgojo. Sportno-zabavni odsek skrbi za telovadbo, nogomet, namizni tenis, odbojko, lahko atletiko in šah. Poseben odsek skrbi za telesno vzgojo mladine in orodno telovadbo. V taborišču je tudi orkester, več pevskih zborov in igralskih družin, ki skrbijo za zdravo zabavo taboriščnikov.

Taborišče ima tudi svojo bolnico, v kateri leži povprečno do 80 bolnikov.

Marca meseca je pričela delovati v taborišču tudi milarna, ki je do konca meseca izdelala že 1500 kg mila. V zadnjem času so pričeli v milarni izdelovati tudi mizarski klej.

Posebno je v taborišču preskrbljeno za vzgojo mladine. Za to skrbijo: otroški vrtec, ljudska šola, gimnazija, kmetijsko gospodarska šola, kmetijsko gospodinjska in obrtno knjigovodska šola.

Za starejše prirejajo razne tečaje, predvsem jezikovne in kulturno prosvetne.

Razen velike dvorane, v kateri se vrše vse taboriščne priredbe, ima taborišče tudi svojo cerkev, ki so jo opremili taboriščniki sami.

V taborišču živi 3845 ljudi različnih narodnosti. Med temi je največ Slovencev (2461), ki so izmed vsej tudi najbolj podjetni in se znajo najboljše organizirati.

Omara

Odkril sem starinsko omaro. Pristno starinsko omaro. Pri Goričniku na Lobju. Nežne, obledele slikarije na vratih. Cenil sem, da je iz leta 1700.

„Goričnik, ali mi hočete prodati to omaro?"

„Kaj pa plačaš?"

„Je že prav, sami določite ceno."

To je bilo neumno od mene. Cene se na Lobju ne določi, marveč se za njo pogaja. Kdor tega ne stori, je sumljiv ali pa prismojen.

Goričnik me je ocenljivo pogledal. Hitro se je odločil za „prismojen". Če je kdo prismojen, potem naj tudi plača.

„E, pa za novo dobi lobiški mizar šestdeset", se je spustil kar na celo. Trudil se je, da prikrije svojo drznost za priprtimi očmi.

Posnetek iz Škofič

„Šestdeset?" sem ponovil.

Pričel se je pritoževati, da so časi tako slabi, a omara da je tako lepa, ali če že moram štediti — za kovača več ali manj mu ne gre.

„Meni tudi ne", sem dejal. Ali naj kar plačam?"

Goričnik je zazijal. Potem mu je bilo jasno: nor!

Norcu moraš pustiti voljo, ker postane drugače lahko nevaren. To je Goričnik vedel iz izkustva. Blagor ubogim na duhu, to je vedel od župnika. A od blaženih se Goričnik ne bi dal obrekovati: „No, no, kar plačati? ne bi bilo slabo. — Vse, kar je prav — eno za drugim — če prideš po njo, mi plačaš, nič preje — torej napravljeno."

Njegova žuljava roka je udarila v mojo meščansko.

„Šestdeset", sem za vsak slučaj ponovil. „Šestdeset kakršna je — nič drugače."

„Kaj me smatraš za barabo, da misliš, da bi ti to še preje podvalil?"

Čez tri dni sem prišel s sosedovim Janezom, ki je rinil prazne gare. Goričnik je stal pred durmi. Medtem pa si je bil premislil. Če je lahko napravil en posel, se dasta napraviti tudi dva. Bil je poklical Zakrajška, ta je bil pleskar na Lobju. Pleskal je vse, odločno in razmeroma poceni.

„Stavimo, da boš plačal tudi sto?"

„Stavo boš izgubil."

„Poglej si jo, potem pa govori."

Ogledal sem si jo. To ni bila omara iz leta 1700. To je bila omara, katero je Zakrajšek prepleskal rumeno kot kanarček. Čez in čez. Za enega kovača. Drugega je Goričnik zaračunal za svojo zamisel.

Goričnik je videl, kako sem okamenel: „Kaj ne, zdaj gledaš — Zakrajšek, pojdi pa mu raztolmači."

Zakrajšek je pristopil in mi raztolmačil: „Torej rumeno, to je sedaj v modi, razumete — a točkice, rjave, veste kaj je to — to so veje, jaz sem za naravo, veste, samo za naravo."

„Jaz tudi, Goričnik, pogodila sva se: kakršna je. Toda ni več takšna — to ni več omara — to je kanarček, za kanarčke se ne zanimam. Janez pelji gare zopet domov."

Preje je Goričnik govoril o meni vedno pohvalno: „Ugoden gospod, zelo ugoden gospod."

Sedaj pa, če je govor o meni, zapiska skozi rumene zobe: „Mevža je in goljuf — ljudi ima za norca — a o umetnosti nima pojma — nobenega pojma."

Pag.

OD RODU DO RODU

Oplodba živali

V primeri z oplodbo cvetnic, je oplodba živalskega jajčeca enostavnejša. Ogledati si hočemo oplodbo jajčeca morskega ježa, ki nam radi svoje prozornosti, omogoča opazovati ves potek oplodbe.

Tudi pri živalih, zlasti višjih, imamo, dvoje rodnih stanic, jajčeca in semenice ali semenjake. Te stanice nastajajo v rodnih žlezah ter so po obliki in velikosti zelo različne.

Jajčece ali jajčja stanica je, kakor vse stanice, iz živi in jedra; v njem so često nakopičene hranilne snovi v veliki množini, kot n. pr. ptičjem jajcu, ki je največje jajce sploh. Drobna, neznatna so jajčeca sesalcev. Semenica ali semenjak pa je navadno drobna, gibljiva, pri sesalcih večinoma nitkasta. Najvažnejši del semenjaka je jedro, ki napravlja glavico ali telo semenjaka, medtem ko je živi malo in napravlja rep, če ga ima. Jedro je pri jajčecu in zlasti pri semenjaku najvažnejše, ker je nosilec dednih zasnov, ki nas pravzaprav v tej razpravi najbolj zanimajo.

Jajčeca morskega ježka čakajo na oplodbo v morski vodi. Semenjaki pa, ki imajo dolg biček ali rep, se premikajo vesljaje z repom in rojijo okoli mirujočega jajčeca. Ko se posreči enemu ali drugemu prodreti z glavico v jajčece, izgubi rep, tako, da pride v jajčece pravzaprav le jedro in osrednje telesce. V jajčecu se začne jedro semenjaka

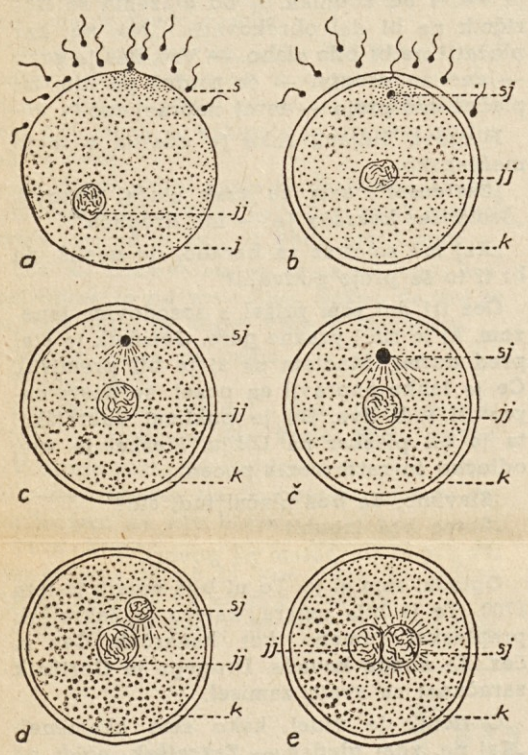

Sl. 1. **Oplodba živalskega jajčeca**
a) semenjaki obkrožajo jtjčece; b) en semenjak prodre v jajčece; c) živ okrog semenjakovega jedra se žarkasto razpleta; č) semenjakovo jedro se veča in bliža jajčjemu jedru; d) isto, e) semenjakovo jedro se spoji z jajčjim jedrom
s) semenjaki, s. j.) semenjakova glavica (jedro), j) jajčece, j. j.) jajčje jedro, k) kožica

napenjati, nakar se spoji z njegovim jedrom.

Ko se je spojitev izvršila, se napravi na površini jajčeca nežna mrenica, ki prepreči, drugim semenjakom prodrti v jajčece. Če bi se to zgodilo, bi sledile kvarne posledice za jajčece, ker bi se ne moglo razviti.

Razvoj bitja po oplodbi

Sicer ni namen razprave zasledovati razvoj bitja po oplodbi, vendar hočemo podati o nadaljnem razvoju nekaj kratkih misli.

Oplojeno jajčece se začne takoj razvijati v novo bitje. Ta razvoj pa je pri različnih živalskih skupinah različen; pri vseh pa je osnova delitev stanic. Najprej nastane potom delitve kupček stanic, ki ima obliko murvice, po latinsko „morula"; zato imenujemo tako obliko „morula". V notranjosti murvice nastane v nadaljnem razvoju votlinica, da izgleda zametek kot mehurček ali blastula. Pri nadaljni delitvi se začno na spodnjem koncu mehurčka stanice vvihavati, tako, da nastane druga votlinica, in tvorbi pravimo želodček ali gastrula. Že pri želodčku ali gastruli imamo dva sloja: zunanjega in notranjega; prvega imenujemo zunanji klični list ali ektoderm, notranjega pa notranji

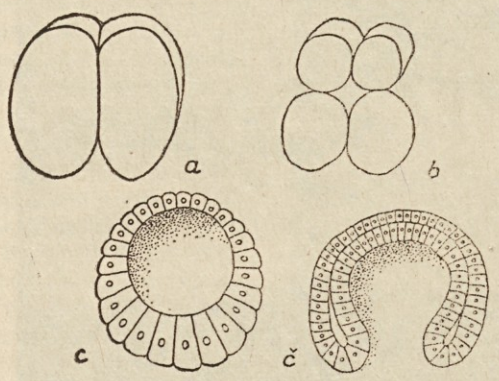

Sl. 2. **Razmnoži stanic v oplojenem jajčecu**
a prva četvorka stanic, b začetek murvice (morule), c prerez mehurčka (blostule), č prerez želodčka (gosturele)

klični list ali entoderm. Na prehodu ektoderma v entoderm nastajajo pri nekaterih skupinah živali nove stanice, ki dajo srednji klični list ali mezoderm. (Slika 2). Vsaka teh tvorb ima posebno nalogo in pomen v novem bitju za zgradbo njegovega telesa. Iz zunanjega kličnega lista nastane namreč koža, živčevje, čutila, iz notranjega prebavila, dihala in izločala, iz srednjega pa kosti, mišice, žilje, kri, iz vseh treh pa rodila.

Oplodba in dedovanje

V jajčnem jedru so dedne zasnove matere, v semeničnem pa očetove. Novo bitje nastane po spojitvi obeh in ima dedne zasnove očeta in matere. Kje pa so te dedne zasnove? Kdo je njih nosilec?

Dedne zasnove so v jedru in sicer v pentljah, ki so nam znane že od preje. Tedaj smo rekli, da je število pentelj za poedine živalske in rastlinske vrste stalno in določeno. Tako ima n. pr. zvonček 12, grah 14, koruza 20, krompir 48, čebela 32, kunec 44, govedo 60, pes 78, človek 48 pentelj.

Pri delitvi jedra se pentlje stanice, ki se deli, enakomerno porazdelijo na stanice, ki nastajajo; vsaka nova stanica prejme od materinske stanice prav toliko in takšnih pentelj, kot jih je imela materinska stanica.

V vsakem živem bitju pa ločimo dvoje vrst stanic; večina teh sestavlja njegovo telo; pravimo jim telesne ali somatske stanice. Manjšina in sicer le tiste, ki so v službi razploda, so rodne ali klične stanice. Oboje, telesne in rodne se razlikujejo med seboj po različnem številu pentelj; telesne imajo namreč polno število pentelj, to je od vsake oblike pentelj sta po dve (ena od enega, druga od drugega roditelja); pravimo, da imajo telesne stanice dvojni ali diploidni stav pentelj; rodne pa imajo polovico manj pentelj; pravimo, da imajo enojni ali haploidni stav pentelj.

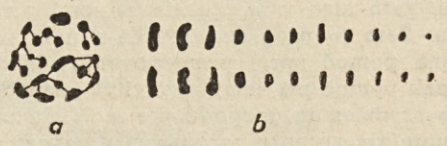

Sl. 3. **Dvojni stav pentelj**
a razvrstitev pentel v jedru, b razvrstitev po parih

Tako ima zvonček v telesnih stanicah 12, v kličnih (pelodu ali jajčecu) pa le 6 pentelj. To pravilo o dvojnem in enojnem stavu pentelj, velja za vsa živa bitja.

Pri oplodbi da vsaka izmed rodnih stanic, ki se spojita, svoj enojni stav pentelj, tako, da ima oplojeno jajčece in torej novo bitje zopet za vrsto značilni dvojni stav pentelj; en stavek je od enega, drugi od drugega roditelja.

Že smo omenili, da sta v telesnih stanicah po dve pentlji enaki; ena je od enega, druga od drugega roditelja. Pravimo jima parnika ali partnerja.

Vprašanje, ki nas zanima tu je, kako pride v rodnih stanicah do enojnega stava pentelj, kako torej nastane iz dvojnega stava enotni.

Zrelostna delitev

Telesne ali somatske stanice imajo, tako smo rekli, za vsako vrsto določeno število pentelj. Pri oplodbi se spojita po dve rodni stanici, to je jajčece in semenjak. Če bi ti stanici, oziroma njuni jedri imeli dvojni ali diploidni stav pentelj, bi se v novem bitju število teh vsakokrat podvojilo in vsak naslednji rod bi imel dvakratno število pentelj. Vsaka izprememba v številu pentelj pa povzroči izpremembo v bitju, zato bi nastala bitja-spake. Raziskovalci pa tudi niso nikdar ugotovili, kake podvojitve pentelj, in tudi ne kakega povečanja njihovega števila. Nasprotno, ugotovili so, da ostane število pentelj isto v vseh rodovih in da imajo rodne stanice polovico manj pentelj, nego telesne. Iz tega sklepajo, da se število pentelj pri neki delitvi rodnih stanic skrči.

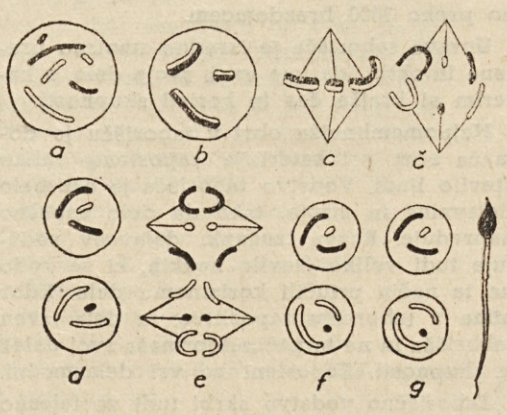

Sl. 4. **Zrelostna delitev semenjaka** (oris)
a—d skrčevalna (redukcijska delitev)
e—f porazdeljevalna delitev

In res se to zgodi. Opazovali so, da se število pentelj zniža pri rodnih stanicah po dveh naglo si sledečih delitvah jedra rodnih stanic. Tema delitvama pravimo zrelostni delitvi. (Slika 4). Pri prvi nastaneta iz stanice matere dve stanici hčeri, ki se takoj ponovno delita, tako, da nastanejo iz stanice matere po dveh naglo si sledečih delitvah, štiri stanice hčere. Pri prvi delitvi stanice matere, se pentlje sparijo tako, da se združita po dve enaki pentlji, katerih ena je od očeta, druga od matere, nakar se uredijo v ravniku vretena, oziroma stanice. Med tem, ko se v telesnih stanicah pentlje v tem položaju razpolovijo, tu v rodnih stanicah razdelitev izostane, pač pa gre od vsakega para po en parnik ali partner k enemu, drugi k drugemu tečaju vretena. Število pentelj se tako zmanjša na polovico. To delitev imenujemo zmanjševalno (skrčevalno) ali redukcijsko delitev. Ko se ob koncu te delitve stanici znova delita, se tudi pentlje razpolovijo ;tako ima vsaka izmed štirih stanic, le polovico pentelj telesnih stanic.

To pa velja v polni meri le za semenjake, kajti iz prasemenice ali stanice matere, nastanejo res štiri stanice hčere; glede jajčeca pa je razlika v tem, da se od štirih jajčec razvije samo eno, ostala odmro in prepustijo zalogo hranil eni zreli jajčni stanici.

Polovični stav pentelj ima vso dediščino roditeljev; bitje ki se razvije iz neoplojenega jajčeca, n. pr. čebelni trot, je popolno bitje. To so dognali z mnogimi poizkusi tudi pri višjih živalih. Taka bitja pa imajo v telesnih stanicah le enojni stav pentelj. Po oplodbi nastala pa dvojnega.

Pentlje se pri zrelostni delitvi ne razporejajo poljubno, temveč se sparita vedno po dve enaki pentlji in sicer ena, ki prihaja od očeta, druga pa od matere. Ko gredo pentlje pri drugi delitvi narazen, gre ena v eno ,druga v drugo stanico. Katera gre „navzgor", katera „navzdol", zavisi od tega, kako sta se pentlji združili. Se li to dogaja slučajno, ali pa po nekem pravilu, ne vemo. Vemo pa, da se prav vsled tega dedne zasnove različno porazdelijo.

Pentlje, nosilci dednih zasnov

Dedne zasnove? Kje pa so pravzaprav dedne zasnove? Na osnovi dolgotrajnih opazovanj so dognali, da imajo pentlje ne le določeno in nad vse značilno obliko, temveč tudi določeno nalogo. Dognali so, da se nahajajo v njih dedne zasnove, to je činitelji, ki omogočajo, da se v bitju razvijejo neke lastnosti, oziroma znaki, ki so jih imeli predniki. Ugotovili so, da so te dedne zasnove ali geni porazdeljeni v pentljah in da ima vsaka dedna zasnova določeno mesto v pentlji. Dalje so dognali, da so dedne zasnove med seboj vezane in da se dajo na določenih mestih zamenjati. Pentlje so razdeljene v posamezne člene ali homomere, v katerih so pravzaprav dedne zasnove; nekateri penteljski členi imajo po eno, drugi pa po več dednih zasnov.

Zasnove pa sama v sebi ne nosijo znakov ali lastnosti, zato tudi ni pravilno govoriti, da se znaki ali lastnosti dedujejo; ker imajo dedne zasnove le sposobnost razviti pod vplivom zunanjih okoliščin nek znak ali lastnost, pravimo, da se deduje sposobnost pridobiti ali razviti kak znak ali lastnost. Pri razvoju znaka ali lastnosti pa sodeluje včasih več dednih zasnov; njihovo delovanje se prepleta tako, da je ena glavni povzročitelj, druge jo podpirajo, tretje morda zavirajo pri vplivanju. Sodijo, da dedne zasnove kemijsko vplivajo na kvasila, ki zbudijo živ k delovanju in urejajo delovanje pobudnikov ali hormonov, ki pospešujejo ali ovirajo delovanje živi v določeno smer.

Dednostna pravila

Da se javljajo na rastlinah, živalih in ljudeh znaki, oziroma lastnosti v zvezi z dedovanjem, so ugotovili že zdavnaj. Toda šele v zadnjem stoletju se je posrečilo ugotoviti zakonitosti in pravilnosti tega pojava. Z raziskovanjem teh pravil se bavi veda, dednoslovje imenovana. V ta namen gojijo rastline in živali, ki se razlikujejo med seboj v nekaterih jasno opredeljenih znakih in lastnostih ter opazujejo, kako se kak znak pojavlja v naslednjih rodovih. Seveda je možno ugotoviti pravilnost in zakonitost pojava le, če moremo pregledati podatke več rodov z mnogoštevilnimi potomci. Ker se da ta pojav najlažje opazovati na rastlinah, poizkušajo raziskovalci najbolj z rastlinami; te imajo namreč mnogo potomcev ter za razvoj ne potrebujejo mnogo časa. Poleg rastlin izberejo tudi take živali, ki se naglo plodijo in ki imajo številni zarod, n. pr. žuželke, miši, kokoši, kunce itd.

Že v 18. stoletju so razni raziskovalci poizkušali s križanjem pasem, n. pr. Kölreuter (1700—1806), Gärtner (1772—1850). Popisali so križance ali polutane, kot imenujemo potomce dveh različnih pasem, pa tudi njihove potomce, toda v tem niso odkrili nikake zakonitosti. To je storil šele avguštinski pater Gregor Mendel, o čemer smo pisali v prejšnji številki.

Domači nasveti niso brez koristi

Gospod župnik iz Škofič, ki je preživel tudi štiri leta v Dachau, in si je tako življenje od vseh strani ogledal nam piše, kako je pred leti ,ko je bil še na drugi fari, postal zdravnik, takole pravi:

Potrebna je le brisača in liter vode.

„Ko sem bil še v Labudski dolini je prišel nekega dne k meni v župnišče starejši mož iz sosednje fare. Potreboval je neko potrdilo, ki sem mu ga tudi dal. Med pogovorom, ki se je med nama razvil mi je mož povedal, da ga muči težka bolezen. Slekel je suknjič, privihal srajco in mi pokazal roko polno izrastkov, ki so bili veliki kot gumbi na suknjiču. „In tako", je dostavil, „izgledam po vsem telesu. Bil sem že pri mnogih zdravnikih, pa mi ne ve nihče dati pravega nasveta. Tudi na kliniki v Gradcu sem bil pa nisem nič opravil."

To je bilo v pozni jeseni. Vprašal sem ga, kako je z boleznijo poleti. Možak je dejal, da poleti izrastki zginejo, pozimi pa se znova pojavljajo težave. Takoj sem vedel, pri čem sem. Tako bolezen sem namreč že poznal. Da bi v možaku vzbudil trdno voljo pri zdravljenju sem mu bolezen najprej razložil. V poletnem času se strupi in škodljive snovi, ki se nabirajo v telesu izločajo s potom (znojem), pozimi pa, ko je mrzlo, tega ni. Ker pa organizem pozimi prav tako deluje kot poleti, spravi v tem času tudi vse škodljivo čimdalj od sebe. Ker so znojnice (luknjice skozi katere prihaja pot iz kože) pozimi stisnjene, se vse nekoristno nabira pod kožo in tako nastanejo bule po telesu. V tem času je treba naravi samo pomagati in bolezen bo prešla. Znojnice je treba odpreti. V ta namen vzami liter vode in brisačo. Zapri se v sobo in se z mokro brisačo dobro otri po vsem telesu. Delo je treba opraviti stoje, hitro in temeljito. Ko si se dobro odrgnil se oblečeš in opravljaš svoje vsakdanje delo dalje. Spočetka se boj prepiha, pozneje pa tudi to ni več potrebno, ker se telo utrdi. To je treba delati vsak dan zjutraj in zvečer tako dolgo, dokler gube ne izginejo.

Možak se je za nasvet zahvalil in odšel.

Po štirinajstih dneh pride v župnišče nek mož. Srečava se ravno v veži.

„Dober dan g. zdravnik", me pozdravi.

Ker sem mislil, da se je mož zmotil in da želi zdravnika, mu pojasnim, da mora iti v drugo hišo, tu da je župnišče.

Možak pa se veselo nasmeje in pove, da se je prišel v bratovem imenu zahvaliti za nasvet, ki sem mu ga pred štirinajstimi dnevi dal. Sedaj je že skoro popolnoma zdrav.

Kot dušni zdravnik bi k temu dogodku pripomnil, da je treba skrbeti za svojo dušo, pa tudi telesa ne smemo zanemarjati, zlasti kar se tiče snage.

Če Bog da, bom pa še drugič kaj napisal, saj ima izkušen človek gotovo kaj koristnega povedati."

Prehrana ljudstva

Prehraniti ljudstvo v času, dokler se razmere ne uredijo je najvažnejša skrb naših oblasti. V zvezi s tem, bi tudi mi radi povedali nekaj besed, zato se obračamo na uredništvo „Kronike" in prosimo za objavo sledečih vrstic:

Zgodnji krompir je na trgu. Kmetje so zgodnjega krompirja izredno veliko sadili, ker ima tudi boljšo ceno kot pozni. Vsi smo se razveselili, ko je prišel ta krompir na trg. Toda pri tem krompirju delajo velike napake. Krompir običajno še ni popolnoma zrel, ko ga izkopljejo. Razen tega ga vzamejo tudi iz pretople zemlje in ne pustijo, da bi se ohladil. Ko pride tak krompir na večje kupe, je naravno, da prične gniti. Zelo slabo je s krompirjem, ki po cele dneve stoji v železniških vagonih na soncu, ker ga nihče ne more tako hitro prevzeti.

Morda bi bilo pametno, če bi večje količine krompirja odstopili večjim konzumentom, ki imajo pripravne prostore, kamor bi krompir spravili za poznejši čas, ko ga bo verjetno manjkalo. Zgodnjega krompirja je veliko, zimskega pa malo, zato je treba, da se sedanja zaloga primerno razdeli. V teh časih je pač škoda vsakega krompirja, ki gre brez koristi v nič.

—c

TROTOVEC

Že beseda sama nam pove, za kaj gre: za trote. To že, ali ne za navadne, zavaljene in tršaste trote, kakor jih v mesecih maju, juniju in še juliju vidimo izletavati ali se kretati po satju. Tu gre za trote posebne sorte; za take, ki tega imena pravzaprav niti ne zaslužijo. Imenovati bi jih morali — trotki, ker so majhni kot čebele.

Kako pa do takih trotkov pride?

Odgovor je za nečebelarja zanimiv, za čebelarja pa ne le zanimiv, marveč silno važen. Kadar se v kakšni čebelji družini pojavijo trotki, je panj na smrtni postelji. Gotovo je bolj prav, da svoje družine smrtne postelje rajši pravočasno obvarujemo, kakor da bi ji dajali injekcije in jo reševali, ko je že smrti zapisana. Zato je pa treba vedeti, kako do trotovca in trotkov pride in tak razvoj z vsemi sredstvi pravočasno preprečavati.

Trotovec je družina, kjer gojijo v čebelnih zibkah — trote in ne čebel. Ker so celice precej manjše od trotjih, je tudi zalega v njih manjša, vendar trotovska. Trotovcev imamo dve vrsti: ali začne matica zavoljo starosti ali pomanjkljive oplemenitve zalegati neoplojena jajčka v čebelje celice — ali pa se tega dela lotijo (zalegajo) nekatere navadne čebele. Učinek in posledice so v obeh primerih enake.

Razloček je pa za čebelarja vendarle precejšen. Če postane matica trotovka, je „zdravljenje" družine možno in ponavadi uspešno. Kajti družina je sicer povsem normalna, ker ima matico, le da je ta matica nerabna. Ukrep je enostaven, staro matico odstraniš in previdno v matičnici dodaš dobro matico. S trotjo zalego ponesnaženo čebelje satje pa odstraniš. Družina novo matico sprejme in vsa stvar je v redu. Kdor torej najde „grbasto" zalego (ime izvira od pokrovčkov nad zalego, ki so pri trotovcu močno vzbočeni ali „grbasti") in v družini ugotovi matico, naj matico hitro zamenja, pa bo vse v redu.

Mnogo težji je pa slučaj pri trotovcu, ki matice nima. Taka družina je popolnoma v nenormalnem stanju in je „zdravljenje" zelo težavno, skoroda neuspešno. Do takšnega abnormalnega stanja pride družina, ki je matico iz tega ali onega vzroka izgubila in si ni mogla pomagati do mlade matice. Če panj matico zgubi in ima še mlado zalego, si sam vzredi novo matico. V obdobju, ko so v družinah trotje (in sicer normalni!) t. j. v mesecih maju do septembra, se taka mlada matica tudi lahko oplemeni in začne pravilno zalegati. Kadar pa trotov ni, se matica ne more oplemeniti, vendar pa vseeno začne leči jajčka. V tem primeru imamo opraviti s trotovcem prvega tipa, ki je pa toliko neprijetnejši, ker nerad sprejme oplemenjeno (sprašeno) matico.

Večkrat se pa primeri, da je panj ob matico v času, ko si mlade matice ne more sam vzgojiti. Če čebelar brezmatičnosti ne opazi o pravem času (v teku 1 meseca), si družina v obupu sama pomaga na ta način, da izbere nekaj navadnih čebel in jih postavi za „matice". Seveda to niso nobene matice, ker niso po matičino razvite. Vendar jih pa čebele začnejo pitati z matično hrano (mlečkom) in s tem povzročijo, da se jim razvijejo zakrknjeni jajčniki tako daleč, da morejo pričeti z zaleganjem jajčk. Vsa njihova jajčka so pa neoplojena in zaradi tega trotovska. Vnanji znak te nesreče v čebelji družini se pokaže v celicah z jajčki. Dočim matica redno (s prav redkimi izjemami) izleže v vsako celico le po eno jajčece, ki ga pritrdi na dno, najdemo v takem trotovcu v vsaki celici po več (3—5 ali celo 7) jajčkov. Ti jajčki so kar razmetani po celici in se držijo stranskih sten. Tak pojav je povsem zanesljivo znamenje pristnega trotovca.

In odpomoč? Težka, skoro nemogoča. Laži-matic ni mogoče odstraniti, ker so enake navadnim čebelam. Zato taka družina dodane prave matice sploh noče sprejeti. In ker tega noče, je obsojena na počasen pogin. Rešimo jo vsaj deloma s tem, da vse čebele iz panja ometemo nekoliko vstran od čebelnjaka na rjuho ali plahto, panj sam pa odstranimo. Čebele si izprosijo sprejem pri drugih družinah. Laži-matice navadno ostanejo na rjuhi, ker niso več vajene letati. Tam jih uničimo. Če pa tudi zletijo, jih normalne družine nikakor ne sprejmejo. Na ta način smo rešili vsaj čebele. Družino smo pa na žalost zgubili. Da takih dogodkov ne bo v čebelnjaku, naj čebelar skrbno pazi, da bodo matice v vseh družinah v redu.

V Škufičah po maši

GOSPODARSKA DEMOKRACIJA

Angleški opozicijski poslanec R. A. Butler je napisal v londonskem liberalnem dnevniku „Observer" zelo zapaženi članek o vlogi države in demokracije. Država bi po njegovem mnenju morala biti nevtralna v sporu različnih interesov. Namesto totalitarne države in neodgovornih javnih ustanov mora človeštvo priti do demokratične države, v kateri bo glavno gibalo odgovorna zasebna pobuda, ki jo bo prežemala živa socialna zavest.

Ne moremo se vrniti k neodgovornemu gospodarstvu devetnajstega stoletja. Priznati moramo, da ni mogoče dopustiti popolne gospodarske svobode. Živimo v preveč gosti družbeni strukturi, da bi si to lahko dovolili. Potrebno bo uporabiti organizatorično silo in suverenost države. Njena organizatorična sila ne bi smela nikoli iti tako daleč, da bi omejevala ali uničevala zasebne ustvarjalne sile, ki morajo ostati svobodne, močne in splošne.

Kako naj pomirimo politično in gospodarsko politiko? Zdi se mi, pravi poslanec Butler, da je še vedno važno načelo, po katerem je „kakovost prav tako važna kot enakost". Tisti, ki se razumejo na gospodarstvo, morajo imeti zagotovilo, da se država ne bo mešala v vsako njihovo delovanje — pod pogojem seveda, da se zavedajo svoje odgovornosti in da država to njihovo odgovornost nadzira in uravnava.

Posebno v industriji potrebujemo nove zakone, ki naj bi zbrali veliko tega, kar je že v današnjih zakonih, veliko potrebnega pa še dodali. O trenju med potrebami zunanje trgovine in domačega trga, na primer, še ni nobenih uravnalnih odredb.

Iztrebiti moramo slabe strani zasebnega gospodarstva, vendar moramo dobre zadržati. O različnih monopolističnih pregreških bi moralo odločati posebno sodišče, ki naj bi ščitilo delavstvo, odjemalce in državne interese v zunanji trgovini.

Med politično demokracijo in industrijo moramo ustvariti zvezo, ki bo uravnavala odnošaje med vodstvom in delavstvom. V socialni politiki moramo tudi iti naprej. Delavski sindikati bi morali biti prvi, ki se bojijo totalitarne in kolektivistične države. Če je namreč država delodajalec, potem se organizirano delavstvo ž njo ne more pogajati na miren način ali s stavkami, kakor to lahko dela v državah, kjer je delavstvo uslužbeno pri zasebnih podjetnikih. V interesu delavstva samega je, da točno omejimo razlike med javno in zasebno podjetnostjo.

Industrijo moramo gledati kot delovno skupnost med lastniki, vodstvom in delavstvom, kajti vsi so zainteresirani na uspehih industrije. Ključa do gospodarske demokracije ne moremo najti v nacionalizaciji (ali socializaciji), temveč v tem, da damo delavcu priliko, da se udeleži v industriji, da razume njene metode in namene, da dobi svoj delež pri dobičku in da živi zadovoljno življenje v podjetju, kateremu daje delo svojih rok.

Takšne zakone, ki bi urejevali odnošaje med lastništvom in delavstvom, bi morali dobro preučiti. Vprašanje je danes, ali se bomo vladali s svojim pristankom, ali pa nas bodo vladali doktrinarji.

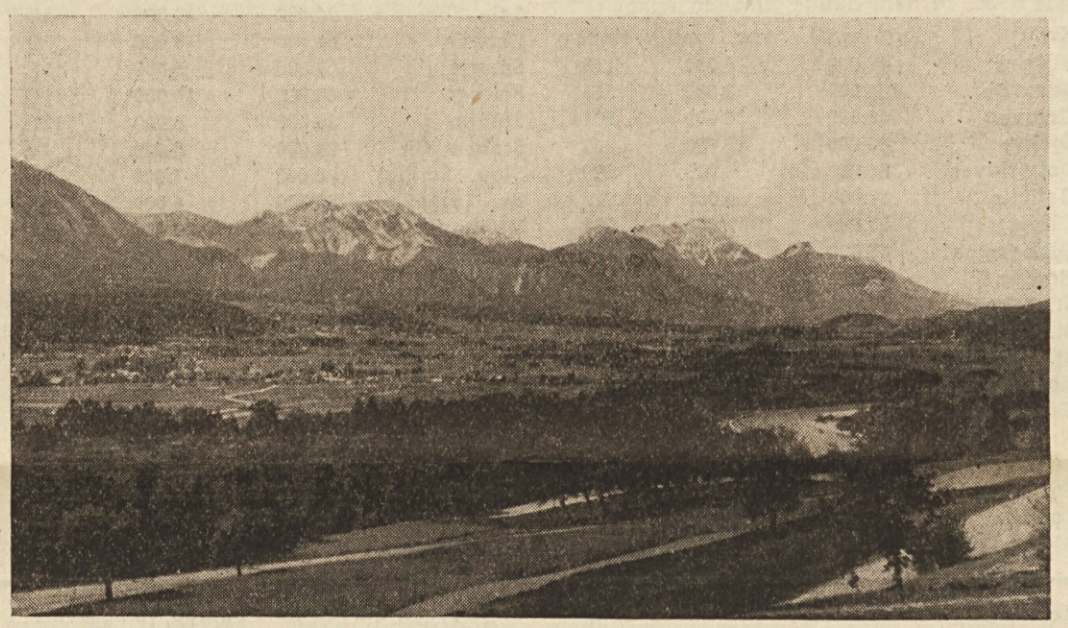

Pogled v Rožno dolino

Roman:

KRIŽ NA GORI

Ljubezenska zgodba

Ivan Cankar

34. nadaljevanje in konec

„Umiri se malo, pomisli kam daleč in zadremaj... Bolan si!"

„„Vroče mi je in ne morem zaspati... Dolgo sem hodil, preden sem dospel do tega lepega večera; ne zameri, če sem malo obnemogel pod tem sladkim bremenom!...""

Premetaval se je nemirno, zadremal je kakor v vročici in vzburkane sanje so begale nestalno, kakor netopirji v mraku. Zdramil se je vsak hip, ni se mogel domisliti, kam je bil zablodil, kje leži. Šele proti jutru je zaspal mirneje.

Ko se je zbudil, je sijalo solnce v sobo in skočil je z zofe.

„Ne ,potrpi, tak ne moreš na cesto! Reci mi, kar hočeš, ampak takega te ne spremim nikamor, sram bi me bilo! Jaz imam še nekaj ,za silo bo že! Malo daljši si sicer od mene in malo bolj suh, pa saj tisto, kar nosiš, tudi ni bilo po meri krojeno!... Kaj obupati si mislil, pa imaš čisto perilo?"

Godina, čokat fant z zgodaj ostarelim, gosto porastlim obrazom, je hodil po sobi z umerjenimi koraki in je premetaval po stolih stare obleke.

„Vrag vedi, kakar bi človek potreboval, nima ničesar! Vreme je krivo — za zimsko obleko je že prepozno, za poletno prezgodaj! Pa saj nismo tako natanki; kako pa bi se razločeval umetnik od komijev, če ne po obleki? Vzemi tole!"

Mate se je oblekel, Godina je kuhal čaj.

„No, zdaj pa mi malo povej, kako je bilo s tabo!... Dobro si se popravil čez noč, naravnost zredil si se v obraz!"

Mate je bil še nekoliko truden, kakor da bi se bil odpočil od napornega dne. V licih se mu je bila prikazala kri; poravnal si je lase in vsuli so se v lepih kodrih na senca.

„Sam ne vem, kako je bilo!" se je nasmehnil. „Ampak povem ti nekoč, kako čudovito sem se rešil... Zdaj res ne vem, kako sem mogel tako zabresti! Kaj pa mi je bilo? Nič drugega, nego da nisem vedel natanko, kaj bi jedel, kaj bi pil, kje bi ležal in da se nisem nosil kakor angleški kralj! Tako se godi tisočerim drugim in če bi se vsi utapljali, bi se kmalu zajezile vse vode na svetu! Malodušen sem bil, zato ker ni bilo ljubezni v meni!"

„„Kaj misliš zdaj?""

„Delati mislim!... Poprej pa napravim, kar sem se bil namenil snoči, napol v sanjah. Domov se napotim, samo pogledal bi rad tja dol, morda samo od daleč, s hriba. In če treba, pojdem peš!... Poklicalo me je namreč..."

Godina se je smehljal.

„No, smej se! Poklicalo me je tako jasno, kakor da bi zaklical ti, ki stojiš pred menoj. Še nocoj se morda odpravim!"

„Prenagel si, ne premisliš nikoli!"

„„Kaj je treba premišljevati? Potrebno je, da se napotim, zdaj zame edino potrebno. Torej je najbolje, da ne odlašam. Ne morem biti drugače vesel tega novega življenja, tako kakor človek in kristjan, če ni krščen!""

Poslovil se je od prijatelja, na ulici mu je dihnilo v obraz toplo solnce in vesel je bil solnca. Vesel je bil ljudi, ki so hiteli mimo, brez zla so se mu zdeli vsi obrazi; kakor sladko, veselo sočutje ga je obšlo, kadar je ugledal otroka, strmečega v svet z velikimi, radovednimi očmi in pogladil je po laseh kuštravega fanta, ki se mu je bil zaletel v noge.

Dospel je v predmestja, v bližino svojega doma; šel je mimo žganjarnic, umazanih, zadehlih krčem; razcapani, slabotni in bolehavi otroci so se igrali na ulici.

„Tukaj sem živel, ta zrak sem dihal!... Čudo, da se še ni bila ostrupila poslednja kaplja krvi!"

Ugledal je od daleč žensko, ki jo je poznal in se ji je ognil s studom v srcu. Gledala je za njim, on pa je pospešil korake.

„Tako sem se blatil radovoljno! In čudo, da je ostal v srcu še neoskrunjen kot!... Toda vedi Bog, čemu je bilo tako potreba in čemu je moralo biti tako!... Kako bi se veselil svetlobe, če ne bi bil šel nikoli skozi temo?"

Plezal je po visokih stopnicah v svoje stanovanje. Izba je bila tesna, čisto prazna; ni bilo podobe na steni ,ne rože na oknu; v kotu je stala nizka postelja z razmetanim, umazanim perilom.

Ozrl se je na mizo in je ugledal dvoje pisem. Prvo je bilo veliko in zapečateno, naslov je bil napisan po nemško z okornimi, težkimi črkami. Mate ga je odprl; v papir je bilo varno zavito dvoje posvaljkanih bankovcev. Pogledal je na to, na ono stran; nikjer ni bilo besede, ne podpisa, ne pozdrava.

Mate je položil denar na mizo in se je nasmehnil.

„Kdor si že, pozdravljen bodi! Naj ti se godi dobro na tem in na onem svetu!"

Nato je odprl drugo pismo; poznal je pisavo in roka se mu je tresla. Ko je prebral prve besede, je sedel za mizo in je stisnil glavo v dlani. Bral je hitro, oči so ga pekle in rdečica mu je temnela v licih. Do konca je prebral in je zavriskal od radosti in zajokal.

„Ti draga, ti moj angel varuh!"

Še tisti večer se je napotil.

IV.

Hanca se je zbudila nenadoma in je poslušala; vdrugič je narahlo potrkalo. Skočila je s postelje in je odprla okno.

„Ali si prišel, Mate?"

Samo temno senco je videla zunaj pred oknom.

„Pravkar sem prišel, kakor tat sem se priplazil, da bi ne srečal nikogar... Ali si me čakala, Hanca? Ali si pripravljena na pot?"

„„Pripravljena! Saj si tako dolgo odlašal in tako težko sem te čakala!""

Ponudila mu je roko. Mate jo je prijel in jo je stisnil z obema rokama.

„Tako veselo mi je bilo pri srcu, ko sem šel čez hrib. Vse je bilo tiho, komaj da je dihalo v spanju... Že davno je odbila polnoč in zdelo se mi je, kakor da sva sama na tem božjem svetu... Samo v goste sem prišel, predno še zazori dan, se vrnem na faro... Tam imam svoj kvartir pod kozelcem, ker nočem, da bi zijali za mano... In tako je človeku prijetno, kadar je sam na svetu s svojo ljubeznijo... Skloni se še malo, Hanca, rad bi ti videl v obraz!"

Hanca se je nasmejala in se je sklonila. Mate je stopil na prste, stisnil ji je glavo v dlani in jo je poljubil na ustnice.

„Kakor tat sem se prikradel in vse bom vzel s seboj, kar je lepega tu doli in dragocenega! Tako mi ne bo treba domotožja!... Zdaj sem te videl, Hanca, in tako se vrnem; kaj odpotuješ z mano že drevi?"

„„Precej pojdem s tabo, Mate, če bi rad.""

„Ne precej; lepo se poslovi in pomisli malo! Vredna je tvoja mladost, da se pobožno posloviš od nje! In daj roko očetu in materi in jima obljubi, da se povrneš! Zakaj povrneva se, Hanca, in velik praznik bo tedaj!... Zgodaj je še, nič se še ne beli nad hribom ;lahko bi še malo zaspala to poslednjo noč, zakaj dolga bo pot!"

„Kako bi mogla spati, ko je pred mano tako dolga pot? Zakaj si ti vstal ponoči in si se napotil, ko ti ni dalo spati nemirno srce? Mislila bom lepe misli in bom gledala proti nebu in čakala, da se nagne solnce..."

„„Pa ne jemlji ničesar s seboj; naroči potovki! Ni potreba, da bi te videli ljudje, nihče ni potreba ,da bi vedel za najino srečo... Brez besed se posloviva, in brez sovraštva in vzameva s sabo vso tiho ljubezen svojega doma. Kdor bi naju srečal in ogovoril, bi nama ukradel cekin iz najinega velikega bogastva. Ali zdaj sva midva sko-

Sporočila prehranjevalnega urada

Deželni prehranjevalni urad sporoča:

Na odrezke živilskih nakaznic 17. dodelitvene dobe lahko kupijo upravičenci po 750 gr. pšenične moke: 6 E; 6 K; 6 Klk; 6 Klst; 106 E; 106 K; 106 Klk; 106 Klst, 206 E; 206 K; 206 Klk; 206 Klst; 306 E, 306 K; 306 Klk; 306 Klst.

Izdajanje čebule:

Mestni prehranjevalni urad v Celovcu sporoča: Na odrezek št. 8 nakupovalnih nakaznic oddajajo prodajalci 20 dk čebule.

Stročnice

Na sledeče navedene potrošnike se bo v 17. dodelitveni dobi izdajalo sledeče množin stročnic: 420 gr na odrezke 7 E, 7 K. 140 gr na odrezke 7 Klk, 840 gr na odrezke 607 Ang., 12660 gr na odrezke 707 Arb., 1820 gr na odrezke 811 Sch.

Izdajanje keksov

Na odrezke dodatnih nakaznic za delavce in težke delavce bodo izdajali po 800 gr keksov: 703 Arb. in 802 Sch.

Izdajanje krompirja

V 17. dodelitveni dobi bodo prejeli potrošniki preko 3 let, ki imajo nakaznico za krompir, po 8 kg krompirja. Izdajanje sledi na s št. 17 označene tedenske odrezke I. do IV. nakaznice za krompir 17—20.

Dalje bodo oddajali na odrezek 706 dodatne nakaznice za delavce in na odrezek 806 nakaznice za težke delavce po 4 kg krompirja.

Obrok krompirja se mora vzeti za vso 17. dodelitveno dobo skupaj. V zvezi s tem opozarjamo na to, da morajo osebe, ki jedo po gostilnah in ljudskih kuhinjah, potrebno število odrezkov zamenjati v potovalne odrezke (Reisemarken), ker ne smejo zgoraj omenjeni obrati prosto oddajati krompirjevih jedil.

Na s št. 18 označen odrezek 1 nakaznice za krompir 17—20 bodo izdajali po 4 kg krompirja, ki ga je treba takoj vzeti. Ta množina je namenjena za prva dva tedna 18. dodelitvene dobe od 19. avgusta do 15. septembra 1946.

Istočasno so veletrgovci opolnomočeni, da oddajajo na nakaznice za dovoz krompirja za 17. dodelitveno dobo poldrugo množino krompirja.

Na številčni odrezek 817 dodatne nakaznice za težke delavce bodo izdajali po 4 kg krompirja.

Pšenična moka za noseče in doječe matere

Na številčni odrezek 905 M nakaznice za noseče in doječe matere 17. dodelitvene dobe se bo izdajalo 750 gr pšenične moke.

Čokolada

Za otroke, ki stanujejo v mestu, stare do 3. leta, in ki posedujejo nakaznico za najmanjše otroke normalnih ali delnih potrošnikov, bodo izdajali po 1 tablico čokolade. Vsi stariši, oziroma namestniki bodo prejeli v času od 29. julija do 3. avgusta med 8. in 10. uro pri svojih okrožnih razdeljevalnicah — v Lendorfu od 14 do 17 ure — ob predložitvi nakaznice za najmanjše otroke, nakaznico za nabavo čokolade. Na zamudnike se ne bo oziralo.

Izdajanje čebule

Na številko 9 nakupovalne nakaznice za odrasle, se lahko takoj kupi 20 dkg čebule.

Na odrezek 9 nakupne karte za maloletne in otroke dobite 1 kg čebule in 1 kg paradižnikov na osebo.

Izdajanje sladkorja

Na sledeče navedene odrezke živilskih nakaznic 17. dodelitvene dobe, bodo meseca avgusta oddajali po 280 gr sladkorja: 27 E, 127 E, 2p7 E, 327 E, 417 E. Dalje na štev. odrezke 918 M po 840 gr. sladkorja.

Posebna dodelitev cigaret

Na odrezke 1, 2 in 3 nakaznice za „posebno izklicanje" vsakdo lahko kupi po 5 cigaret mešanice „A". Druge vrste cigaret se na te odrezke ne sme izdajati. Odrezki te posebne nakaznice veljajo do 5. januarja 1947. in se na nje lahko kupi po vsej Avstriji.

Nadaljni oklic kruha

Na sledeče odrezke živilskih nakaznic 17. dodelitvene dobe, bodo izdajali po 1000 gr kruha: 10 E, 19 E, 20 E; 10 K, 19 K, 20 K; 110 E, 119 E, 120 E; 110 K, 119 K, 120 K; 210 E, 219 E, 220 E; 210 K, 219 K, 220 K; 310 E, 319 E, 320 E; 310 K, 319 K, 320 K; 502 SV, 503 SV, 504 SV; 719 Arb., 813 Sch., 819 Sch.

Oklic konzerv

Na podlagi v pretekli dodelitveni dobi izvedenih prednaročil konzerv, bodo prejeli potrošniki po dve konzervi.

Obsodbe britanskega vojaškega sodišča

Marijo Walder so obsodili zaradi nedovoljenega prestopa meje v Italijo na 14 dni zapora. — Martin Vraničar je bil zaradi istega prestopka in tihotapstva iz Italije obsojen na 4 mesece zapora. — Dragomirja Nikoliča in Blagoja Jeremiča so obsodili zaradi nedovoljenega prestopa meje na 4 mesece zapora. — Hasana Josarevića in Cvetka Krističa, katera nista imela veljavne izkznice in bila razen tega obtožena tatvine krompirja, so obsodili vsakega na tri mesece zapora.

Slovenske posojilnice na Koroškem

Naše kmetovalce bo gotovo zanimalo, kakšno je bilo pred vojno stanje naših posojilnic, ki jih bomo, kakor upamo, zopet oživili. Podatki, ki jih navajamo, so vzeti iz leta 1936. in nam nudijo sledečo sliko:

Kraj:	vloge v šil.:	rez. fond:	članov
Bilčovs	49.000	4.000	148
Borovlje	184.000	13.000	305
Celovec	250.000	30.000	501
Djekše	40.000	17.000	62
Doberlavas	186.000	30.000	299
Galicija	31.000	6.000	117
Glinje	85.000	7.000	254
Globasnica	55.000	10.000	111
Hodiše	49.000	5.000	89
Št. Jakob	69.000	19.000	192
Št. Janž	117.000	38.000	216
Št. Jurij	45.000	5.000	120
Kostanje	12.000	9.000	112
Kotmaravas	30.000	4.000	76
Krčanje	41.000	8.000	61
Ledenice	23.000	3.000	72
Št. Lenart	44.000	2.000	54
Loče	43.000	8.000	155
Marija na Zili	5.000	4.000	74
Pliberk	113.000	14.000	314
Podljubelj	12.000	2.000	123
Podravlje	62.000	8.000	100
Sele	26.000	2.000	42
Skofiče	66.000	8.000	171
Šmarjeta	48.000	5.000	111
Šmihel	60.000	14.000	114
Šteben	30.000	8.000	121
Šteben Zila	24.000	5.000	?
Slov. Šmihel	8.000	1.000	38
Sv. Tomaž	50.000	6.000	68
Velikovec	322.000	18.000	234
Vevbre	65.000	3.000	58
Bistrica	101.000	14.000	95
Kapla	57.000	10.000	153
Želinje	9.000	1.000	51
Žvabek	51.000	7.000	121
	2,475.000	363.000	4932

K tem številkam je treba pripomniti to, da so všteti kot člani le tisti, ki so najemali posojilo, ne pa tisti, ki so denar nalagali. Brez dvoma bi, če bi šteli še te, število članov doseglo 7000.

MALI OGLASI

Kmetje iz Borovelj in okolice — pozor! Podpisani sem vzel v najem **umetni mlin** ge. **Janc** v Medborovnici (Unterferlach) in je s 1. avgustom t. l. zopet v obratu. Pripravljen sem vsakemu ustreči točno in pošteno, zato se priporočam za Vašo naklonjenost. — Avguštin Lovro, mlinar. 142

Vrbovo grmovje za rez rabimo za košarsko industrijo. Kupujemo tudi obeljeno ali zeleno vrbovo protje po najvišji ceni. Ponudbe poslati na: Dpl. Kfm. Zentner, p. Millstatt/See. 147

Slovenec, star preko 40 let, v avstrijski državni službi, želi spoznati Slovenko od 35 do 40 let (šiviljo ali kuharico), najraje z dežele, **radi ženitve**. Cenjene ponudbe poslati pod značko „Poštena in pridna" na upravo lista. Tajnost zajamčena. 148

Poizvedbe:

Poizvedujem, kje je **Stavdohar Vladko**, doma iz Predgrada, pošta Stari trg ob Kolpi. Ako kdo kaj ve o njem, naj to čimprej javi na naslov: Bančič Janez, UNRRA D.P. Camp, Spittal o/Dr. Za njega poizveduje njegov oče iz Kanade. Pri meni dobi tudi naslov od očeta. 150

Naprošam vsakogar, komur je kaj znano o **Francu Brišarju**, bivšem jugosl. finančnem uslužbencu iz Celja — nazadnje uslužben v pivovarni Laško pri Celju —, ki je pogrešan od maja 1945, naj to izvoli sporočiti na naslov „Kor. kronike". 151

V petek, 26. VII. popoldne ob ½6. sem izgubila **rdečo ročno torbico** v Celovcu na poti od Landhausa čez Heiligengeistplatz po Vilacherstr. do odcepa v Waidmannsdorferstr. Najditelja najvljudneje prosim, naj jo odda proti nagradi na mojem domu ali v uradu za izgubljene predmete. — Zdenka Morokutti, Celovec, Siebenhügelstr. 43. 149

Slovenske radijske oddaje

V nedeljo 4. VIII. ob 19. uri 30 minut: „Slovenske narodne" (radijska družina).

V četrtek 8. VIII. ob 19. uri 30 minut: Oddajo ima SPZ.

OBJAVA UREDNIŠTVA

Prosmo, da nam sporočijo točne naslove: L. L. C. M., dr. A. S. C. M., Pak, Selivec in Ecker.

pa, vse ohraniva zase!... No, zbogom, Hanca, pa do mraka!"

Roke so se stisnile in združile so se ustnice.

Hanca se ni vrnila v posteljo tisto noč; prižgala je luč, oblekla je prazniško obleko in se je napravljala na pot.

Mate je šel dalje v globel, mimo temnih spečih hiš. Postal je pred oknom, poslušal je in izkušal razločiti v temi, toda bilo ni ne šuma, ne luči. V tihi žalosti se mu je stisnilo srce.

„Ali bi stopil kakor ponočni, plašljivi tat v hišo, kjer me je rodila neljubeča mati? In če bi stopil, če bi jih predramil — kdo bi me pogledal prijazno, kdo bi me pozdravil?"

Narahlo je pritisnil kljuko, duri so bile zaklenjene. Šel je okoli hiše, odpahnil je tiho nizke durce v vežo in je stopil po prstih v sobo. Čul je težko sopenje, postal je na pragu. Mati se je zgenila v spanju, izpregovorila je nerazumljivo besedo in je zavzdihnila. Oče je začutil v obraz hladnejši zrak, v spanju in zatisnjenimi očmi je vzdignil glavo in je zaječal nerazločno:

„Kdo je?"

Mate je zaprl duri in je odšel prav tako tiho kakor je bil prišel. Počasi je stopal po klancu navzdol v globel... Tam je bila tista pot, ki so jo rosile nekoč otroške solze; tam je bil tisti kraj, odkoder so plavale sanje, velikega hrepenenja polne, onstran hriba v solnčno daljavo. Tam, na tisti grapavi poti, se je rodila ljubezen, blagoslovljeni studenec vsega življenja in nehanja; tam, ob tolmunu, je tisti kraj, kjer se je prvikrat zbudila plaha malodušnost — ta neumrljiva, velika senca velikega upanja... Pozdravljena mladost!

Poslavljal se je z veselo dušo, brez obžalovanja. Tako se poslavlja od matere mladenič, ki ga kliče moško življenje. Pač mu je morda srce mehko, dramijo se ljubeznivi spomini, toda ako jih posluša komaj napol, že sliši od daleč silno bučanje, tako vabljivo za mlado, samosvetno moč...

„Pozdravljena, mladost, poslednjikrat!"

Ko se je vračal, je že bledelo nebo nad hribom, oglasilo se je od nekje tičje žvrgolenje in rosa je padala na listje. Mate ni spal že drugo noč, toda bil je ves miren in krepak, telo mu je bilo lahko in gibko, bistro so gledale oči. Vesel je bil vlažnega jutranjega vzduha, vesel tiste plašne bele zarje, ki se je bila prikazala v dolgi tenki črti na obzorju... Bila je zarja novega dne, ki mu ne bo nikoli konca, kvečjemu če se časih za hip pooblači nebo, pljuskne nevihta preko ravni, zato da vzkipi pomlajeno življenje s toliko večjo silo in v toliko večji lepoti...

Prazniško oblečena je stopila Hanca v sobo.

„Napravila sem se, oče, popoldne se napotim!"

In v tistem hipu jo je obšlo sočutje; z drugačnim, vse umečim očesom je pogledala očeta in mater.

„Ne bodite hudi, če sem vas žalila kdaj... Pisala bom in ne bo dolgo ,ko se povrnem."

Onadva sta molčala, Hanci pa se je stisnilo srce še bolj, ko je spoznala, da v molku ni bilo neprijaznosti.

Mati je prinesla kave na mizo.

„Prav je, da si se oblekla... ni ti treba danes na polje... Ampak, Hanca, kaj ne bi rajša ostala? Saj ti ni hudega doma!"

Oče se je ozrl nanjo s hipnim, vprašujočim pogledom in tudi v tem pogledu je bila kakor pritajena prošnja.

„Kaj ne bi rajše ostala? Glej, stara sva in težko nama bo samima!"

Hanca pa se je poslavljala kakor nevesta, ki ostavlja očetov dom z vse solznimi očmi in s hrepenečim srcem.

„No, zmerom ne more ostati doma!" je izpregovoril oče. „Samo sporoči kdaj, Hanca, kod hodiš in kako se ti godi!"

Mati je zajokala. —

Počasi je plavalo solnce po nebu; zdelo se je nestrpnemu srcu, da čaka že teden, že mesec dni solnce pa se je premeknilo komaj za minuto.

Hanca je zvonila opoldne, zato da se je poslovila od cerkve, svojega drugega doma. Še bolj samotna in siromašna je bila; gole, razpokane stene so dremale smrti naproti; plašč Matere božje na velikem oltarju je že popolnoma obledel, zvezda, ki je bila nekoč nad njeno glavo, ji je ležala pod nogami. Stranska oltarja sta bila polupodrta; če je stopil človek na stopnico, je zaškripalo in se zazibalo. Toda Hanci je bilo žal, ko se je poslavljala in zdelo se ji je, da gledajo nanjo z očitajočimi, prosečimi očmi razpokani kipi svetnikov... Zvonila je, v zvoku velikega zvona pa je bilo nekaj slovesnega in veselega, kakor da bi zvonila k prazniku. V globeli so se odkrili ljudje in morda je poslušal, se je začudil kdo izmed njih: „Kako, da zvoni danes, kakor da bi potrkavalo za Veliko noč?..."

Ko je stopila iz cerkve, je prišel učitelj mimo in jo je pozdravil veselo.

„Tako prazniška danes, Hanca?"

„„Odhajam iz globeli.""

„Srečno pot! Tudi jaz se odpravljam!"

„„Kam?""

„V svet, kamorkoli!"

Hanci se je zazdelo ,da je bolj jasen in bolj svoboden njegov pogled.

„Rad bi šel že danes, ko je tako lepo solnce, pa moram čakati do poletja... Kam pa vi?"

„„V svet!"" je odgovorila Hanca z veselim nasmehom.

„Škoda, da ne moreva skupaj! Vi že imate svojo družbo, jaz pa bom kolovratil nekaj časa še sam... No, lepo ga pozdravite v mojem imenu!"

Podala sta si roke in sta se poslovila od žalosti...

Tako počasi, počasi se je nagibal dan; Hanca je stopala na prag, gledala je proti žarečemu nebu in se vračala v sobo. Vse je bila že pospravila, samo še roko očetu in materi, pa zbogom! Toda solnce ni hotelo dalje.

„Kadar se dotakne z robom one smreke na hribu", je odločila Hanca, „takrat bo čas!"

Poseglo je že do smreke z gorečim žarkom že se je je doteknilo tudi samo.

Podala je roko očetu in materi in obadva sta jo spremila do praga.

„Pa sporoči, kam da ti naj pošljemo stvari!"

„„Zbogom!""

Na ovinku ob cerkvi se je ozrla, stala sta na pragu in mati si je obrisala z roko oči.

Nevesta pa je hitela v klanec; komaj korak in pozabljena je bila vsa žalost. Lahke so ji bile noge, kakor da bi hodila po mehkem mahu ne po kamenitem grapavem klancu. Ob visokem deblu smreke je tonilo solnce, že vse rdeče je bilo in njegova svetloba je ugašala. In kakor je tonilo, so se vzdigale sence iz globeli, plazile so se v hrib in so pile večerno luč...

Tedaj je vzkipela od one strani visoka senca; Mate je stopil na hrib in kakor nebeška glorija se je svetila za njim večerna zarja.

„Pozdravljena, Hanca!"

Stala sta na hribu roko v roki in sta gledala v globel, ki je že dremala v somraku globoko pod njima. Tam doli se je oklepala vas strme rebri, v komaj zavednem topem strahu, da bi ne izpustile slabotne roke in da bi ne strmoglavila v globočino, v veliko odprto rako. Tam se je razprostiralo pokopališče, večje nego vsa vas; vegasti križi so se nagibali in so padali v blato. In z globeli so segale goste sence na vse strani in zmerom više, dotikale so se že skoro njunih nog...

„Kakor sanje se mi zde zdaj, da sem sovražil nekoč to rako, te sence... Ne sovraštva, ljubezni je treba, gorke in sočutne, ki je ne more zatemniti nobena žalost..."

Objel jo je okoli pasu, okrenila sta se počasi, težko so se ločile oči, strmeče navzdol

„Dale so mi tebe, te tihe sence, svoj najlepši cvet — kako bi jih sovražil?... Ozri se stran, Hanca, in poglej mi v obraz! Vrneva se, in takrat bodo veliki dnevi in takrat bo sijalo solnce tudi tja dol... Še enkrat poglej ,ti zvesta, in daj ji, da se tudi ta raka še enkrat ozre nate! In zdaj — tiho, žalost!"

Tesno sta se oklenila drug drugega in njune sence so tonile na ono stran v večerni zarji...

Učitelj je stal pred krčmo, obsenčil je oči z dlanjo in je gledal proti hribu. Tako se mu je zdelo, kakor da je bil zrasel tamo gori na zlatordečem ozadju silen križ, koprneč do neba; preko vse globeli je legla njegova široka senca, trepetala je in ugasnila; a nebo je zasijalo svetleje nad globeljo, zapihal je večerni veter in kakor v radostni slutnji je zašumelo drevje...

(Konec.)

„Koroška kronika" izhaja tedensko vsak petek in stane dostavljena po pošti ali raznašalcu 90 grošev mesečno. Naročnino je treba plačati v naprej. — List izdaja Britanska obveščevalna služba. Uredništvo in uprava lista sta v Celovcu, Völkermarkter Ring25/I. Telefon 2001. Rokopisi se ne vračajo.